

КОРДОН

лінія безпеки

№1 2015

**Я – ФАШІВКА,
«БАЛУ», ВЕДУ БІЙ...**

стор. 6

НЕВИДИМІ РАНИ

стор. 25

**ПРИРУЧИТИ
«СЕПАРАТИСТА»**

стор. 52

**ОПЕРАЦІЯ
ВГІЛІВУ**

10 ГОДИН
ДО «ТИШІ»

**МЕЖА
ВІЙНИ**

фото Микола ДЗІВЕНКА

17

18

36

4

КОРДОН

Центральний друкований орган
Державної прикордонної служби України
№1 (99) 2015

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Микола ЗОРИК
E-mail: nigo@ukr.net

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
Дмитро СЛИВНИЙ
E-mail: sd-media@ukr.net

**РЕДАКЦІЯ ВИСЛОВЛЮЄ ВДЯЧНІСТЬ
ЗА ДОПОМОГУ У ПІДГОТОВЦІ НОМЕРА:**
Андрію ДЕМЧЕНКУ
Надії МОМОТ
Дмитру МИРВОДИ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:
Тетяна ФІЛІПЕНКО
Наталія УСТЬЯНЦЕВА

ЛІТЕРАТУРНИЙ РЕДАКТОР:
Леся МЕДВЕДЕНКО

ДОДРУКОВА ПІДГОТОВКА:
ТОВ «Софія-А» ЛТД

ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ:
Людмила ДЬОМІНА

ДОДРУКОВА ПІДГОТОВКА:
ТОВ «Софія-А» ЛТД

Адреса редакції: 02099
м. Київ, вул. Ялтинська, 11
Тел./факс: (044) 566-43-30
E-mail: kordon@pvu.gov.ua

В журналі розміщені

ФОТОГРАФІЇ:
Олега БОЙКА
Сергія ГУДАКА
Сергія КОТЕЛЬНИКОВА
Валерія ОЛІЙНИКА
Дмитра СЛИВНОГО
Олександра ТКАЧЕНКА
Олександра ЯКОВЕНКА

Виготовлено: ТОВ «Софія-А» ЛТД,
04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 12-Б.

Наклад: 3443 примірники.

Підписано до друку: 11.03.2015

Свідоцтво про реєстрацію:
КВ№8070 від 28.10.2003.

Рукописи матеріалів, що не замовлялися
редакцією, не редагуються та не
повертаються. Думки авторів публікацій
журналу не завжди збігаються з позицією
редакції. Відповідальність за достовірність
фактів, власних імен та інших відомостей
несуть автори публікацій.

Деякі з фотографій не є прямими
ілюстраціями до текстів.
При використанні матеріалів посилаєся
на журнал «Кордон» обов'язково.

Підписний індекс: 48736

© «Кордон», 2015

На обкладинці фото Олега БОЙКА

9

- 4 офіційно**
ЗА 10 ГОДИН ДО «ТИШІ»
- 6 фронт**
Я – ФАЩІВКА, «БАЛУ», ВЕДУ БІЙ...
- 9 лінія вогню**
МЕЖА ВІЙНИ
- 14 пульс кордону**
НА «МИРНОМУ» БОЦІ
- 17 технології**
БИОМЕТРИЧНИЙ КОНТРОЛЬ
STEP BY STEP
- 18 актуально**
ПСИХОЛОГІЯ ВІЙНИ
- 25 волонтер**
НЕВИДИМІ РАНИ
- 30 аспект**
«ЗЕЛЕНИЙ КАШКЕТ» –
НЕ ДЛЯ КОЖНОГО
- 32 вічна пам'ять**
БЕЗ ВОРОТТЯ

33 меморіал
КОМАНДИРОВІ, ДРУГОВІ,
БАТЬКОВІ...

34 ракурс
«КОМІСАР» ЄЛИСЕЙ

36 подія
ПРИСКОРЕНИЙ СТАРТ

38 у фокусі
АЛКОПРАЙС.
ПАРАЛЕЛЬНИЙ ФРОНТ

48 компетентно
ОПЕРАЦІЇ ВПЛИВУ

52 епізод
ПРИРУЧИТИ «СЕПАРАТИСТА»

54 наш гість
Олексій МОЧАНОВ: «БІТЬ ДОБРУ.
НЕ СОМНЕВАЮСЬ – БІТЬ!»

ЗА 10 ГОДИН ДО «ТИШІ»

Президент України Петро Порошенко відвідав з робочим візитом Окрему комендатуру охорони і забезпечення Державної прикордонної служби України. У ході зустрічі з прикордонниками Глава Держави вручив охоронцям рубежу броньовану, спеціальну та інженерну техніку для посилення прикордонних підрозділів і виконання завдань з підтримання Мирного Плану в смузї контролю вздовж лінії безпеки.

Загалом прикордонні підрозділи отримують понад 150 транспортних засобів, серед яких 20 броньованих автомобілів «Кугуар», понад 30 одиниць вантажної та спеціальної техніки для проведення інженерних робіт, реанімаційні автомобілі для евакуації поранених, броньовані патрульні автомобілі, а також понад 30 комплектів тепловізійних пристроїв.

Вся ця техніка вкрай необхідна охоронцям рубежу. Зокрема сучасні броньовані автомобілі виробництва Кременчуцького автозаводу, які почали надходити на озброєння ДПСУ у жовтні, вже вберегли 14 життів.

У своєму зверненні до прикордонників Президент зауважив: «...або ворог припиняє вогонь і починається деескалація, а потім і політичне врегулювання – у Міську перед усім світом Україна довела – це наш вибір. Або ворог нав'язує ескалацію конфлікту і нам, і Європі, і всьому світові. Наполягаючи на мирному врегулюванні, ми маємо чітко усвідомлювати альтернативу і уявляти наші дії в разі зриву ворогом домовленостей у Мінську. Ключовою домовленістю є безумовне, беззастережне і всеохоплююче припинення вогню. Гарантом припинення вогню має бути відведення важкої техніки, артилерії, танків від лінії, яка зафіксована у

За особисту мужність, високий професіоналізм та вірність військовій присязі, виявлені під час проведення антитерористичної операції, нагороджено:

Орденем Богдана Хмельницького I ступеня:
генерал-майора Суботіна Валерія Олександровича;

Орденем Богдана Хмельницького III ступеня:
полковника Бідила Сергія Вікторовича;
полковника Бурду Олега Вікторовича;
капітана II рангу Власюка Олександра Миколайовича;

Орденем «За мужність» III ступеня:
старшину Будчака Віктора Петровича;
підполковника Гудзя Олега Володимировича;
майора медичної служби Жидкевича Віктора Анатолійовича;
солдата Храпка Олександра Володимировича;

Медаллю «За військову службу Україні»:
солдата Капінуса Василя Миколайовича;
старшого прапорщика Сокольського Олександра Олександровича;

Медаллю «За бездоганну службу» III ступеня:
капітана Ящука Андрія Васильовича

*Президент України
Петро ПОРОШЕНКО*

мінському меморандумі. Але нам треба уявляти наші дії у випадку зриву ворогом перемир'я...».

«...ми з вами будемо боронити Україну – боронити до останньої гривні, до останнього патрона, до останньої краплі крові. Це наша вітчизняна війна. Це війна за нашу Батьківщину і за нашу землю, війна за незалежність, наша війна за право існування як окремого, але європейського народу, і ми відстоїмо це право, і ми переможемо. Ми чужого не чіпаємо, але своє не віддамо, і я молюся за те, щоб від завтра почалося виконання Мінських угод, та пам'ятаючи приказку: «На Бога надійся, а сам не пасуй», – підкріплюю молитви потужною дипломатичною активністю».

Президент також зазначив: «За яким би сценарієм не пішли події завтра, військова загроза зі сходу ще не один рік нависатиме над Україною. І нам всім потрібні тривалі зусилля щодо зміцнення обороноздатності держави, і українські прикордонники спільно з іншими силовими структурами гідно виконують бойові завдання в зоні проведення антитерористичної операції. Відмічаю також і чіткі дії прикордонників зі звільнення тимчасово окупованих територій Херсонської області, коли ми після поставлених завдань повернули Чонгар, повернули Арабатську стрілку і відновили контроль над значною частиною нашої території. Відвага та самопожертва, відчайдушність та бойове братерство – ось що ви демонструєте кожного дня, кожної години, кожної миті, на жаль, інколи віддаючи найдорожче – життя, своє життя за нашу Україну, за наше з вами майбутнє. 62 воїни-прикордонники, 62 українські герої полягли в боях за Україну з російсько-терористичними військами. Назавжди вони залишаться у нашій пам'яті, і ми не маємо права забути наших героїв. Вічна пам'ять героям.

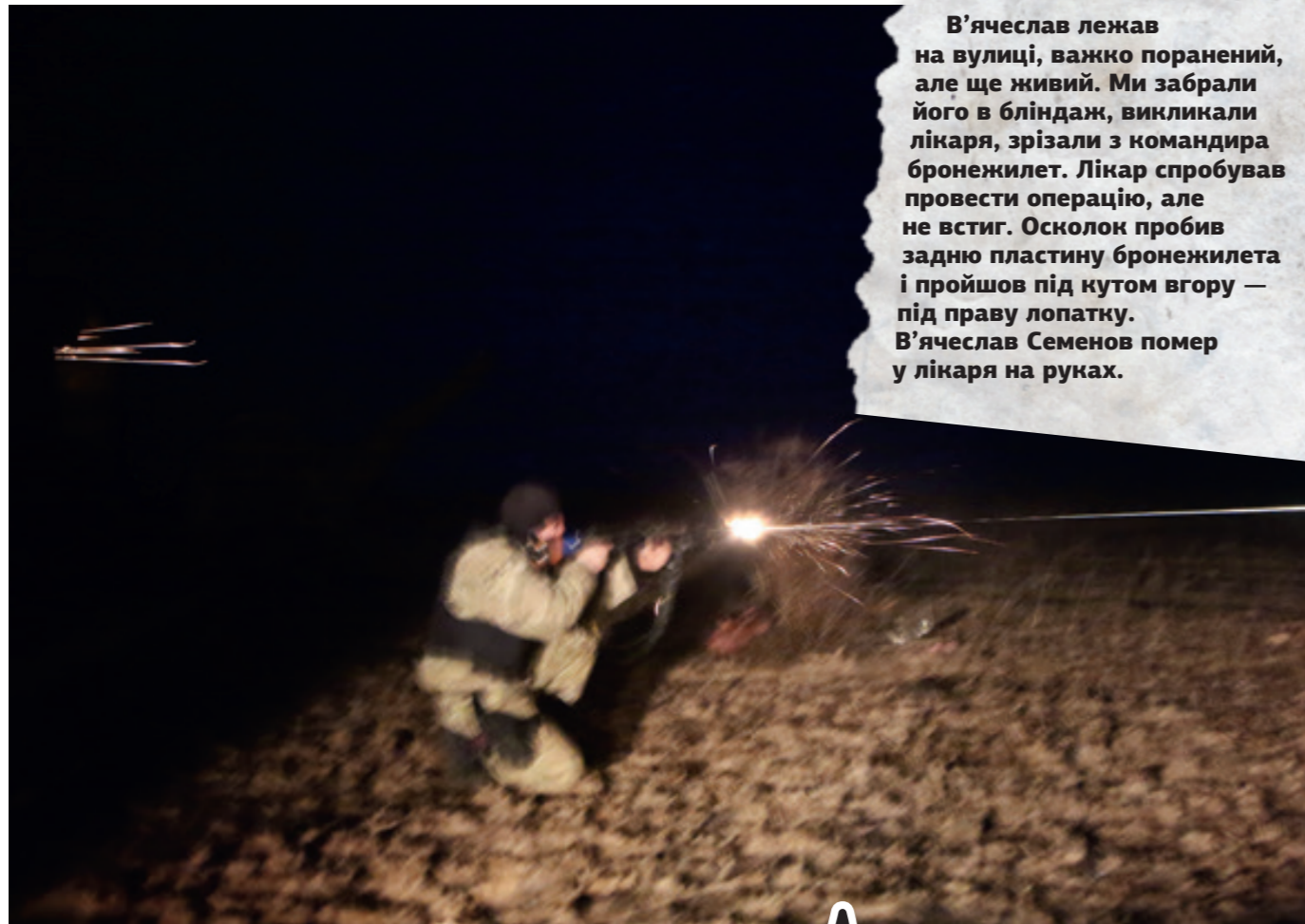
Шановні друзі, ми всі вже неодноразово переконалися, що маємо справу з цинічним і підступним ворогом, який точно не хоче

миру, який хоче пролиття крові, невинної крові українських жінок і дітей, яких вони вбивали, обстрілюючи «Градами» житлові квартали в Маріуполі, Краматорську, а вчора відбувся цинічний обстріл Артемівська. Ракети попали в школу, загинула невинна семирічна дівчинка. Обстріляний був і дитячий садок. І на наші з вами плечі лягає надзвичайно висока відповідальність – не лише зупинити цю бійню, але й захистити країну, захистити її кордон. Ваше головне завдання – жоден найманець, жоден терорист, жодна зброя, боєприпаси, засоби терору не повинні потрапити в Україну, бо за вашою спиною – вся Україна, великий європейський 45-мільйонний народ. Особлива увага повинна бути прикута і до адміністративного кордону з тимчасово окупованими територіями, до адміністративного кордону з Кримом, розмежувальної лінії в зоні проведення АТО, а також придністровської ділянки кордону. Ми будемо системно облаштовувати державний кордон, ми будемо системно розвивати прикордонне відомство, яке буде здатне забезпечити ефективну протидію сучасним загрозам».

До слова, починаючи з жовтня 2014 року, через контрольні пункти в'їзду-виїзду загалом було пропущено 2,7 мільйона осіб та близько одного мільйона транспортних засобів. За результатами перевірок, затримано 71 правопорушника, виявлено та вилучено 13 одиниць зброї, 600 боєприпасів, з них 267 гранат, понад 9 кг наркотичних речовин. Припинено незаконне переміщення через лінію розмежування 13,5 тисячі тонн вугілля, 443 тонни металобрухту, 310 тонн ПММ, майже 100 тисяч пачок сигарет, 72 тисячі літрів спиртних напоїв.

Новітня техніка дозволить підвищити ефективність виконання прикордонниками завдань з охорони та оборони державного кордону.

На завершення зустрічі Президент України вручив державні нагороди 11 прикордонникам, які брали участь в АТО. К

В'ячеслав лежав на вулиці, важко поранений, але ще живий. Ми забрали його в бліндаж, викликали лікаря, зрізали з командира бронезилет. Лікар спробував провести операцію, але не встиг. Осколок пробив задню пластину бронезилета і пройшов під кутом вгору — під праву лопатку. В'ячеслав Семенов помер у лікаря на руках.

Я – ФАЩІВКА, «БАЛУ», ВЕДУ БІЙ...

Неначе кістка в горлі ненажерливих терористів, які за всяку ціну прагнули захопити Дебальцеве, стало смт Фащівка, і зокрема блокпост на перехресті Нетішино – Чернухіно – Фащівка – Дебальцеве. Напруженість тут почала зростати 30 січня, коли прикордонники та військовослужбовці Збройних сил України зазнали декількох мінометних обстрілів. Близько 12-ї години до масованого обстрілу терористи залучили танк, який, обстрілюючи блокпост, намагався якомога ближче підійти до наших позицій. У відповідь українські військові відкрили вогонь та запросили підтримки артилерії. Внаслідок вогневого протистояння бойова машина противника почала відступати і потрапила у протитанковий рів. Українські військові взяли екіпаж ворожого танка в полон. У результаті бою один прикордонник дістав поранення.

Наступного дня з 12:20 до 15:30 терористи атакували фащівський блокпост вже на чотирьох танках та одному автомобілі. Під час бою знищено танк та автомобіль незаконних збройних формувань. Пошкоджень зазнав і прикордонний «Кугуар». Зрештою бойовики відступили і до 18:00 відгавкувалися мінометним обстрілом блокпоста.

Зранку – о 09:20 терористи відновили вогонь по блокпосту. В результаті мінометного обстрілу був тяжко поранений один прикордонник та два військовослужбовці

ЗСУ. Поранених евакуювали до лікарні Артемівська.

Після нетривалого перепочинку – об 11:40 російські найманці знову атакували. Терористи в пішому порядку, за підтримки бронетехніки, намагалися штурмом захопити український блокпост. Прикордонники та військовослужбовці ЗСУ відкрили вогонь у відповідь і дали гідну відсіч ворогу. Як наслідок – атака бойовиків захлинулася, противник змушений був відступити. Невдовзі бойовики здійснили чергову спробу атаку-

вати наші позиції, але вже без підтримки важкої техніки. О 13:25 бойові дії завершилися перемогою українських військових.

Наступного дня ворожий вогонь по блокпосту Балю тривав з 10:15 до 15:00. Два прикордонники дістали осколкові поранення.

6 лютого з 11:00 піхота бойовиків при підтримці танка знову посунула штурмувати КП. Українські військові відкрили вогонь у відповідь. Захисників блокпоста підтримала й артилерія ЗСУ. До 17:40 напад ворога

відбили, однак двоє військовослужбовців ЗСУ загинули, ще 10 – отримали поранення. Втрат серед прикордонників немає.

8 лютого російські найманці знову взяли за міномети. Ніхто з українських військових не постраждав.

9 лютого на блокпост 12801 прибув останній прикордонний наряд у складі прапорщика Олега Вінницького, старшини Віталія Гусака та старшого солдата Олександра Степаницького на чолі зі старшим лейтенантом В'ячеславом Семеновим.

10 лютого з самого ранку до 09:00 йшла артпідготовка. Потім танк, ведучи вогонь, прорвався на блокпост. Прикордонники відстрілювалися від піхоти, вели вогонь по танку з РПГ-7В. Танк покрутився на блокпосту, знищив українську БМП і продовжував стріляти. Тільки прапорщик Вінницький

особисто бачив 4 влучання в башту танка, однак вогонь прикордонників та військовослужбовців гірської піхоти з РПГ-7В та РПГ-26 був недостатнім, щоб знищити танк. Військовослужбовці стріляли всі зі всього, що було під рукою. Частина бійців відстрілювалася від піхоти, іншим таки вдалося пошкодити танк. Коли він відходив, то його башта вже «гуляла», некерована екіпажем. Піхота противника за ним не пішла. Далі було коротке затишшя. Потім знову почався мінометний та артилерійський обстріл. Били міни, гаубиці.

Вночі двоє прикордонників постійно відстежували ситуацію. Нормальні позиції для спостереження обладнати було неможливо. В асфальті під обстрілами копати не могли і не мали часу. Бетонні блоки були знищені. Лісосмуга, навіть за умови обладнання в ній позиції, була б непридатною для спостереження. Доводилося спостерігати з відкритої позиції біля дюралюмінієвого вагончика, який не міг захистити навіть від вогню з автомата, але принаймні візуально закривав бійців від снайперів.

11 лютого ранок зустрів бійців мінометними обстрілами. Цього разу до мінометів та гаубиць приєдналися «Гради». Ситуація залишалася незмінною і 12, і 13 лютого. Зафіксовано щонайменше один обстріл із застосуванням важкої вогнеметної системи залпового вогню «Буратіно».

12 лютого – ранкова артпідготовка. Потім – як завжди: танк, піхота. Українські військовослужбовці дали бій. Танк зупинився зі сторони Фащівки просто на дорозі на відстані кілометра і стріляв прямою наводкою. Паралельно під прикриттям артилерії за вогневим валом підходила піхота. Прикордонники, не маючи вогневих засобів для ураження танка (РПГ-7В не вистачало дальності, а «Фаготи» ворог знищив рані-

Куля в голову наздогнала його вже за межами машини. Так російські танкісти зганяли злість на цивільних. У діда потім довго дзвонив телефон. Однак місце, де він загинув, прострілювалося, і військовослужбовці не ризикнули підходити. Мабуть, старенького і досі шукають рідні. Під вогневим натиском гірських піхотинців та прикордонників ворог відступив.

13 лютого продовжувався мінометно-артилерійський вогонь. Зранку – не дуже значної інтенсивності, порівняно з іншими днями. Потім було нетривале затишшя. Під вечір почалося справжнє пекло: освітлювальні міни для коригування, потім – «Гради», міномети, артилерія. Прикордонники перечікували у бліндажі, але постійно по черзі вискакували дивитися на дорогу, щоб не пропустити підхід броні або піхоти противника.

Вихід – це найважча доба в житті бійців, які її пережили. 4 кілометри військовослужбовці йшли пішки. При цьому прапорщик Олег Вінницький ніс кулемет та два автомати – загиблого старшого лейтенанта Семенова і пораненого старшини Гусака. Замикаюча група підірвала боєприпаси, залишки укріплень поста...

ше), допомагали 2-му посту з лівого флангу відбивати піхотну атаку. Вели вогонь з АК, ГП, ПК. Далі стріляли по черзі, тому що зброя нагрівалася і клинила. Піхота змогла підійти на відстань 200 метрів. Прикордонники бачили, що ворог несе тяжкі втрати. Протягом наступних днів це підтвердило скупчення ворон над лісосмугою.

Вогонь танка та артилерії нищив усе, що вціліло на посту: залишки бетонних блоків, техніку, яка до того часу вже була розбита. Її добивали. Коли у танка закінчився боєкомплект, він почав стріляти з НСВТ (зенітний кулемет командира екіпажу, керований із середини башти, калібру 12,7). Під час бою на пост влетіли Жигулі «Копійка». Старенький дідусь з бабусею. Водій побачив, що не зможе проскочити. Танк з НСВТ над блоком дав чергу по лобовому склу. Пасажира загинуло на місці. Дід встиг вискочити з машини.

14 лютого працювала артилерія. У полі біля позицій прикордонників маневрував та вів вогонь ворожий танк. Бійці відповідали і влучали з РПГ-7В, але бойова машина була наче зачарована. Танк Т-72 протягом дня три рази заїжджав на блокпост, однак інтенсивний вогонь з РПГ примушував його відійти. Прослуховуючи ефір ворога через трофейну радіостанцію, військовослужбовці дізналися, що терористам поставлене завдання – знищити їх за будь-яку ціну. Сьогодні. До перемир'я. Втрати ворога та відвага оборонців блокпоста мали свої психологічні результати. Прикордонники зрозуміли, що піхота противника відмовляється йти в атаку. Чули, як терористи розстрілювали своїх. Спочатку – з пістолета. Потім – одиночні з автомата. Намагалися зігнати, видати зброю і відправити в бій залишки місцевого населення, але місцеві також відмовлялися йти штурмом на

ДЕЗЕРТИРИ

18 січня о 16:20 у контрольному пункті «Курахово» прикордонний наряд затримав громадянина України, який їхав автомобілем «КІА». В багажнику транспортного засобу «зелені кашкети» виявили камуфльований одяг з шевроном РФ та грамоту, видану так званою «ДНР». Чоловіка передали співробітникам СБУ.

28 січня на адміністративній межі з АР Крим прикордонники затримали громадянина України, який підозрюється у дезертирстві. Він прямував на материкову Україну через контрольний пункт «Чонгар». На перевірку чоловік надав паспортний документ громадянина Росії, що був виданий вже на тимчасово окупованій території АР Крим. Під час поглибленого огляду правоохоронці виявили у втікача військовий квиток військовослужбовця ЗС України. З'ясувалося, що раніше затриманий проходив військову службу в АР Крим, а у березні 2014 року самовільно залишив місце служби та згодом продовжив службу в лавах ЗС Росії.

На початку цього року він скоїв крадіжку автомобіля, за що російська поліція

відкрила проти нього кримінальне провадження. Намагаючись уникнути відповідальності, чоловік хотів заховатись в одному з обласних центрів України. Зловмисника затримали.

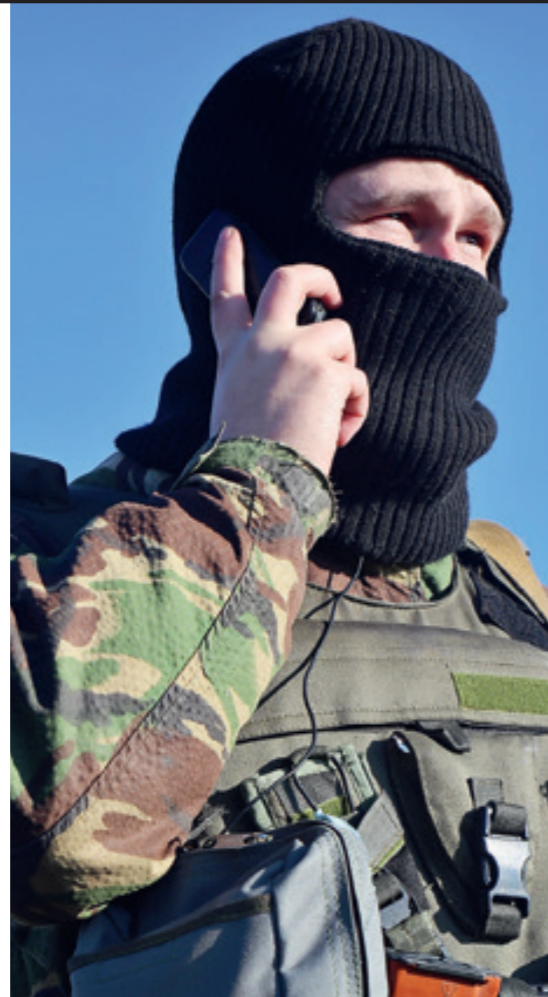
Ще один перебіжчик, затриманий на КП «Чонгар», підозрюється у причетності до діяльності бандформувань. Він намагався виїхати на тимчасово окуповану територію АР Крим, проте інформація про нього в охоронців кордону вже була. За попередніми даними, затриманий виконував роль коректувальника вогню артилерії так званих «ДНР» та «ЛНР». Тепер громадянина України доведеться давати пояснення співробітникам СБУ.

А 16 лютого розвідувально-пошукова група ДПСУ затримала автомобіль з трьома особами, які входять до складу незаконного збройного формування. «ВАЗ» української реєстрації зупинили поблизу н.п. Березове. У машині знаходилися троє громадян України. Під час перевірки у чоловіків виявили військові квитки «ДНР». Крім того, в салоні транспортного засобу прикордонники знайшли один АК-74, ГП-25 та набій до стрільцевої зброї. В одного з бойовиків також виявили медаль «За участие в героической обороне Славянска». Один із затриманих був у розшуку за скоєння злочину. Злочинців передали співробітникам СБУ для з'ясування всіх обставин.

30 СІЧНЯ

ВІРТУАЛЬНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ – РЕАЛЬНІ ГРОШІ

30 січня прикордонники ВПС «Мілове» Луганського загону відкрили канал незаконного отримання виплат матеріальної допомоги для переселенців. В однойменному пункті пропуску на в'їзд в Україну прибув автомобіль «Хонда», під керуванням громадянина України. Під час поглибленого огляду транспортного засобу в конструктивних нішах автомобіля прикордонний наряд виявив підготовлені комплекти документів на 30 осіб – мешканців Луганська. Зловмисники планували використати їх для оформлення статусу переселенця та незаконного отримання пенсій і відповідної матеріальної допомоги. Інформація за фактом цього правопорушення внесена до Єдиного реєстру досудових розслідувань, триває слідство.

6 ЛЮТОГО

ВАНТАЖІВКА У ВАНТАЖІВЦІ

6 лютого із тимчасово окупованої території АР Крим у контрольний пункт «Чаплинка» прибув вантажний автомобіль «Даф» з причепом. Під час перевірки документів та огляду автомобіля прикордонники Херсонського загону спільно з працівниками фіскальної служби виявили у причепі цього транспортного засобу вантажний автомобіль «Урал» з українськими номерами. Під час проходження контролю водій відомостей про вантаж не надавав.

За результатами вивчення документів на «Урал» правоохоронці встановили, що такий автомобіль в Україні не зареєстрований. Відтак, водія та транспортні засоби передали співробітникам міліції.

«ТОЧКА ЗОРУ»

Облаштовану позицію корегувальника ворожого вогню виявив спільний патруль прикордонників та військовослужбовців ЗСУ. На найвищій точці селища Сартана – на вершині пагорба була вирита яма, в якій знаходилося кілька позицій для залягання з можливістю вести спостереження у різних напрямках, у тому числі на селище Сартана, село Гнупове та східні околиці Маріуполя. Біля ями патруль виявив у землі предмет, схожий на протипіхотну міну, а в розваленому сараї неподалік – 4 ящики, в яких знаходилися 24 протитанкові гранати.

Прикордонники вилучили гранати, а сапери підірвали знайдений вибуховий пристрій.

15 ЛЮТОГО

15 лютого ввечері поблизу Маріуполя прикордонний наряд затримав чоловіка, який займався коректуванням вогню терористів.

У затриманого виявили бінокль та фотокамеру. З'ясувалося, що він проводив фотозйомку прилеглої території та можливих підходів до позицій сил АТО. Документів при собі чоловік не мав. У ході фільтраційно-перевірочних заходів було встановлено особу затриманого, який виявився місцевим жителем, причетним до діяльності незаконних збройних формувань. Затриманого передали представникам штабу АТО.

ВОЖАКА ШКОДА

5 ЛЮТОГО

05 лютого о 02:05 російські найманці відкрили вогонь із РСЗВ БМ-21 «Град» зі сторони н.п. Саханка по місцях дислокації прикордонного підрозділу та контрольного поста в районі н.п. Сартана. Терористи випустили близько 40 снарядів із «Градів» та здійснили більше 15 мінометних пострілів.

Військовослужбовці підрозділу одразу піднялися за командою «До бою» та зайняли кругову оборону. Завдяки інженерним спорудам та оборонним укріпленням значних людських жертв серед прикордонників вдалося уникнути. Однак дуже прикрою для «зелених кашкетів» стала втрата службового собаки на прізвище Вожак. Крім того, терористи пошкодили три автомобілі.

«ГІДРО»-БПЛА

16 лютого охоронці рубежу, які прикривали морську ділянку, виявили в Азовському морі безпілотної. Він знаходився у воді за 40 метрів від берега в районі н.п. Ялта Донецької області.

Апарат жовтогарячого кольору з розмахом крил 4 метри витягли на берег. Встановлено, що він був збитий за допомогою крупнокаліберного кулемета. Про цей факт прикордонники проінформували представників штабу АТО, СБУ та МВС.

БПЛА доставили до прикордонного підрозділу для з'ясування всіх обставин.

16 ЛЮТОГО

НЕТИЛОВИЙ КРАМАТОРСЬК

10 лютого о 12:30, атакуючи Краматорськ, російські найманці обстріляли й підрозділ Державної прикордонної служби України, який дислокується в цьому населеному пункті. Стріляли реактивними системами залпового вогню з району Горлівки. На території прикордонного підрозділу розірвалися 11 касетних боєприпасів. Обстріл пошкодив будівлю підрозділу, один прикордонник дістав поранення.

Після обстрілу в результаті проведених оперативних заходів прикордонники затримали громадянина України, який,

10 ЛЮТОГО

можливо, причетний до коректування вогню терористів по прикордонному підрозділу. Наразі чоловіка передано співробітникам СБУ для з'ясування всіх обставин.

На прохання завідувача одного з дитячих будинків співробітники ДПСУ змогли вивести з Краматорська в безпечне місце 29 дітей віком від 4 до 7 років.

7 ЛЮТОГО

ВРЯТОВАНІ ЖИТТЯ

07 лютого о 5:20 терористи з РСЗВ БМ-21 «Град» відкрили вогонь по н.п. Гнупове та контрольному пункту, що знаходиться в цьому районі.

Під час обстрілу снаряди влучали і в житлові будинки. Прикордонний наряд почув крики в одному з них. Діставшись до потрошеної будівлі, вояки знайшли під завалами літню жінку, яка перебувала у шоковому стані. Її доправили до бліндажу на контрольний пункт та викликали швидку.

Ще двох жінок похилого віку врятував прикордонний наряд у Верхньоторецькому, що на лінії зіткнення. Прикордонники евакуювали місцевих мешканок за допомогою «Кугуара». Інформація про жінок, які перебували у вкрай важкому стані без їжі та води, надав один з місцевих жителів.

Евакуацію довелось здійснювати під постійним вогнем з боку терористів. Під час пересування прикордонників прикривали вогнем військовослужбовці ЗСУ.

Жінок доправили у безпечне місце та передали рідним.

МАТЕРІАЛ РУБРИКИ ПІДГОТУВАВ ДМИТРО СЛИВНИЙ

фото Сергія Гудака

НА «МИРНОМУ» БОЦІ

Сьогодні увага суспільства прикута до збройного конфлікту на східних рубежах України, де зосередженні головні зусилля наших військових. Однак наступна добірка матеріалів свідчить, що прикордонники на інших ділянках рубежу не поступаються відповідальним ставленням до служби. Як і завжди, вони стримують незаконних мігрантів, запобігають переміщенню шкідливих матеріалів та виявляють контрабанду на мільйони гривень.

ЗАКАМ'ЯНІЛІ СЛЬОЗИ

Українці так і не навчилися розпоряджатися своїми далеко не безмежними ресурсами раціонально й цивілізовано. Нелегальні схеми видобування і торгівля вітчизняним бурштином на «чорному» ринку, на жаль, тривають. Контрабандисти везуть цінне каміння за кордон, де сировина у десятки разів дорожче. Проте якщо раніше затримували здебільшого невеликі партії на суму до 300 тис. гривень, то зараз «сонячне каміння» везуть значно більшими об'ємами вартістю мільйон і більше гривень.

Так, нещодавно в аеропорту «Київ» затримано громадянина України, який у валізі намагався доправити до польського міста Катовіце 20 кг необробленого бурштину різних відтінків та розмірів. Дозвільних документів на вивезення товару мешканець Київщини, звісно, не мав. Каміння передали представникам фіскальної служби, його вартість оцінили в 1 мільйон 136 тис. гривень.

Подібну знахідку виявили у потягу «Львів – Москва» прикордонники Сумського загону та їхні колеги митники. Під час перевірки у пункті контролю «Хутір-Михайлівський» наряд звернув увагу на пакунки, дбайливо розподілені по трьох пасажирських купе. Провідник запевняв, що везе до Росії 72 упаковки дефіцитної там «підсанкційної» кави. Однак з'ясувалося, що у тридцяти пакунках мистецтва зовсім не ароматний напій, а понад 20 кілограмів необробленого бурштину вартістю 1 мільйон 200 тис. гривень.

На українському бурштині заробляють великі гроші не тільки у країнах ЄС, але і в Китаї. Саме туди після запланованої подорожі до Туреччини, хотіли потрапити двоє громадян Ізраїлю та росіянин. Під час оформлення цих трьох пасажирів на рейс «Львів – Стамбул» прикордонники Львівського загону та митники вирішили додатково перевірити багаж мандрівників, і не безпідставно. У валізах ізраїльтян виявили 25 та 23 кілограми «сонячного каміння», а у росіянина – 27! Бурштин вилучили та передали представникам фіскальної служби на експертизу.

«ЗАМОРОЖЕНІ» ГРОШІ

У пункті контролю «Каланчак», що на адмінмежі з Кримом, прикордонники Херсонського загону спільно з митниками виявили в українця понад 4 мільйони гривень та 50 тис. доларів США. Чотири пакунки з грошима спільна оглядова група знайшла у холодильнику вантажівки «Рено» під продуктами харчування. На чоловіка склали протоколи правопорушення, з грошима йому довелося розпрощатися.

Дещо згодом пощастило прикордонникам із того ж таки контрольного пункту «Каланчак» знову дістати валютний улов. На автомобілі «Ауді» наш співвітчизник перевозив, намагаючись приховати від контролю, 41,2 тис. доларів США, 100 євро та 25 тис. рублів РФ.

Також не задекларовані кошти прикордонники разом зі співробітниками митниці виявили і у водія вантажівки «ДАФ». У пакеті, перемотаному клейкою стрічкою, у кабіні водія під ліжком знайшлося 730 тис. гривень, що перейшли на користь держави.

«НАПІЙ» НА МІЛЬЙОН

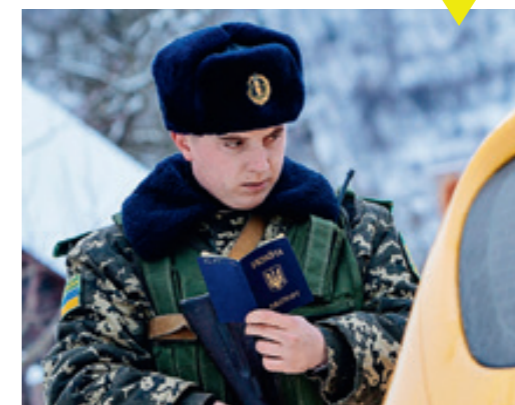
Поблизу населеного пункту Костянтинівка, що на Донеччині, за оперативною інформацією прикордонники затримали три вантажівки з п'ятьма тисячами ящиків спиртних напоїв на 1,625 млн гривень. Виявилося, що ця продукція ще й має сумнівну якість – виготовлена не заводським методом, акцизні марки з ознаками фальсифікації. Крім того, документи щодо здійснення фінансово-економічних операцій між фірмами відправника та одержувача товару були відсутні.

Понад п'ять тонн «нічийного» спирту виявили прикордонники відділу «Кельменці» Чернівецького загону спільно зі співробітниками СБУ. На околиці населеного пункту Росошани правоохоронці вирішили оглянути покинуту будівлю. У причепі вантажівки біля дому вони знайшли 26 двохсотлітрових пластикових бочок. Товар передали правоохоронним органам.

МОВ КАДРИ З КІНОФІЛЬМУ

Прикордонники Білгород-Дністровського загону в пункті пропуску «Серпневе» мали неочікуваний клопіт. Охоронці рубежу відчували себе героями фільму жанру «екшн». Здавалося б, проводили звичайну перевірку автомобіля «ВАЗ», аж раптом – несподіваний сценарій. Водій натиснув педаль газу і рушив з пункту пропуску в бік України. Його не зупинили навіть пробиті колеса. Щось дуже цінне приховав – підозрювали прикордонники. Протизаконні наміри добром ніколи не закінчуються, тож під час маневру, заїхавши у кювет транспортний засіб перекинувся. Водій скаржився на біль у носі, українцю негайно викликали швидку, а пасажир – молдованин, на щастя, не постраждав. Після ретельного огляду транспортного засобу, підозри прикордонників виправдали себе і серія «екшн» закінчилася вилученням 78 500 таблеток та 310 ампул найбільш популярних стероїдів, таких як: «Данабол», «Туринабол», «Оксавер», «Стромбафорт», «Тестостерон Е»

і «Тестостерон П». За попередньою оцінкою, вартість медичних препаратів становила понад мільйон гривень. Після складання відповідних документів порушників передали правоохоронним органам для з'ясування обставин.

НЕВЧАСНЕ ПОВЕРНЕННЯ

Мабуть, на допомогу терористам через міжнародний пункт пропуску «Ягодин» прагнув потрапити на автомобілі «Додж» з арсеналом «потрібних» речей громадянин США, уродженець Російської Федерації. Його затримали прикордонники спільно зі співробітниками митниці та СБУ за реакцією службового собаки. У багажнику наряд виявив замотані в простирadlo шаблю, меч та 7 магазинів до гвинтівки М-4. По коробках порушник поховав армійські ножі, камуфльовану форму, сухий пайок, тактичне спорядження, фотоапарат, дві відеокамери, відеореєстратор, п'ять мобільних телефонів та два планшети. Ще з-під заднього бампера правоохоронці дістали спортивну шапку з набоями до пістолета, а в салоні виявили пістолет системи «Glock». Іноземець сказав, що прямував до Сумської області, а от від подальших пояснень категорично відмовився, вимагаючи консула та адвоката.

АНОНІМНО

У пункті пропуску «Краковець», що на Львівщині, щойно рейсовий автобус «Пфорцхайм (Німеччина) – Херсон» прибув на місце контролю, спеціально натренований службовий пес спрацював на валізу, котру везли як передачу до міста Хмельницького. У симпатичній коробці з-під цукерок солодощі замінив пістолет з глушником та зі спорядженими в магазин вісьмома набоями калібру 5,6 мм.

ЗДАЛИ НЕРВИ

Через пункт пропуску «Шегині» в Україну прямував за кермом мікроавтобуса «Фольксваген» громадянин Німеччини. Під час перевірки документів прикордонники впало в око хвилювання іноземця, що спричинило подальшу перевірку авто, у багажнику якого виявили 40 ноутбуків DELL VOSTRO 5470. Вартість вилученого товару сягнула близько 400 тис. гривень.

ПІДОЗРІЛІ Й СПІЙМАНІ

Увагу прикордонників привернула група пасажирів, що прибула нічним рейсом з Москви до ОКПП «Київ». Семеро чоловіків та троє жінок тієї морозної днини були одягнені явно не по погоді – у блаженний одяг та взуття. Ці люди запевняли правоохоронців, що вони – туристи з В'єтнаму. Однак ні міста, до якого вони прямують, ні назви готелю, ні хто на них очікує назвати не змогли. Псевдомандрівники не мали й зворотних квитків. Отож дістали цілком справедливий відмову у перетинанні державного кордону і були відправлені зворотним рейсом.

Ще одну групу нелегалів затримали на Закарпатті прикордонники відділу «Косине» спільно з колегами з СБУ. Зупинивши для перевірки два мікроавтобуси та легковий автомобіль, правоохоронці виявили серед пасажирів сімох осіб без документів, які розповіли, що є громадянами Сирії. Для з'ясування обставин порушення водіїв, наших співвітчизників, передали до СБУ, а іноземців після складання адмінпротоколів до рішення суду доставили до пункту тимчасового тримання.

ЯЩИКИ З КУРИВОМ

На контрольно-пропускних постах Придністровського сегмента представники Держприкордонслужби та Національної гвардії України разом протидіють контрабанді. Так, на Одещині, в районі населеного пункту Смолянка під час огляду «Мерседеса Спрінтера» та «Газелі» спільна оглядова група виявила 317 ящиків з тютюновими виробами без товаросупровідних документів. Сигарети вартістю майже 3,6 млн гривень конфіскували.

Більше 180 ящиків сигарет виявили прикордонники Білгород-Дністровського загону. Неподалік від держрубежу водій мікроавтобуса «Фольксваген» у відповідь на вимогу охоронців зупинитися ще більше натиснув на газ. Та фортуна була на стороні прикордонників, які швидко змусили авто загальмувати. Намагання втекти від правоохоронців з 42 ящиками сигарет російського виробництва були цілком зрозумілими. Згодом міжвідомча група у приватному будинку одного з трьох затриманих в авто українців, виявила ще 142 ящики курива.

З «НАДР» МІКРОАВТОБУСА

Нещодавно наш співвітчизник, який прямував з Угорщини, спробував незаконно доставити в Україну партію мотоциклів. Чоловік повертався додому через пункт пропуску «Тиса» мікроавтобусом «Мерседес». Прикордонники Чопського загону, перевіряючи вміст багажного відділення транспортного засобу, знайшли 8 частково розібраних б/в мотоциклів. Серед «залізних коней» працівники пункту пропуску виявили дві Honda, а також по одній моделі Yamaha, Kawasaki, Aprilia, Husqvarna, Suzuki і KTM. Мотоцикли вилучили, а з метою перевірки їх на викрадення в країнах ЄС правоохоронці направили відповідний запит до Інтерполу.

МАТЕРІАЛИ РУБРИКИ ПІДГОТУВАЛИ ЛЮДМИЛА ТКАЧЕНКО, ІГОР ПЛЕТЕНЬ, НАТАЛІЯ УСТЬЯНЦЕВА

СРІБЛЯР

Майже 9 кілограмів срібних виробів виявили у контрольному пункті «Чонгар», що на адміністративній межі з Кримом. Громадянин України прямував автомобілем «Газель» із Сімферополя до Херсона. Оформлюючи транспортний засіб, прикордонний наряд спільно з митниками у салоні авто виявили сумку із 8,6 кг різноманітних срібних виробів. Наразі з'ясовуються всі обставини правопорушення.

БІОМЕТРИЧНИЙ КОНТРОЛЬ STEP BY STEP

Нова система контролю паспортних документів з елементами біометрії запрацювала в аеропорту «Бориспіль». Днями прикордонники ОКПП «Київ» влаштували презентацію інновацій. Захід відбувся в рамках імplementації плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС. Перевірити працездатність системи приїхали представники Міністерства закордонних справ України, Державної міграційної служби, експерти Європейського Союзу та журналісти провідних мас-медіа.

У ході презентації інспектори прикордонної служби продемонстрували присутнім процедуру оформлення біометричного паспорта з використанням поноворінкового зчитувача документів, який дає доступ до персональних даних особи, записаних на RFID-чипі, вмонтованому у паспорті. Таким чином інспектор може порівняти інформацію з чіпу з даними машинозчитувальної зони паспорта, а за необхідності – й перевірити документ під інфрачервоним чи ультрафіолетовим світлом.

Процес підготовки до роботи з паспортними документами нового зразка Державна прикордонна служба розпочала ще 2008 року. Саме тоді стартували декілька експериментальних проектів, реалізація яких відбувалася у рамках впровадження стандартів ЄС. Під час підготовки до «Євро-2012» прикордонники отримали близько п'ятиста приладів для роботи з біометричними паспортами. 38 сухопутних пунктів пропуску та аеропортів, на яких прогнозували найбільший потік іноземних туристів з біометричними документами заздалегідь укомплектували необхідною технікою, а персонал підрозділів пройшов спецпідготовку. Таким чином на сьогодні Держприкордонслужба забезпечена як кваліфікованими кадрами, так і оптимальною кількістю приладів для здійснення оформлення тепер вже і громадян України, котрі стали власниками біометричних паспортів.

Сьогодні ДПСУ використовує три типи універсальних сертифікованих вітчизняних приладів, призначених для роботи з документами, що мають чіпи. Кабіни паспортного контролю оснащені стаціонарними «рідерами». Для оформлення поза межами кабіни паспортного контролю використовуються портативні прилади на базі мобільного терміналу та ноутбука. Таке устаткування може зчитувати інформацію з біометричного паспорта будь-якої країни світу. Перевагою продукції українського виробництва є те, що вона відповідає міжнародним стандартам сертифікації, але коштує значно дешевше, ніж європейські аналоги.

Відтак, основні пункти пропуску для автомобільного та залізничного сполучення, а також аеропорти до роботи з новими біометричними паспортами готові. Розширення мережі триває. К

ІВАН МАЛЯР

RFID (англ. Radio frequency identification) – радіочастотна ідентифікація. Радіочастотне розпізнавання здійснюється за допомогою закріплених за об'єктом спеціальних міток, що несуть ідентифікаційну та іншу інформацію. Цей метод став основою побудови сучасних безконтактних інформаційних систем, і має стійку назву RFID-технології.

Біометричні паспорти набувають все більшого поширення у світі. Відповідно до інформації Всесвітньої організації цивільної авіації (ICAO), більше 90 країн з 193 держав-членів ООН видають такі документи, при цьому ще понад двадцять держав готові до впровадження таких документів у найближчі роки.

Близько 45 країн з числа тих, які видають біометричні документи, зберігають на документах одночасно і відбитки пальців, і зображення особи, водночас більше 30 країн використовують лише оцифроване фото власника документа. Решта країн використовують тільки зображення обличчя, але найближчим часом планують використовувати і дані дактилоскопії.

За даними ICAO, більше 15 країн нині використовують автоматизовані контрольно-пропускні системи для власників електронних паспортів. Для того, щоб пройти процедуру паспортного контролю, мандрівник може скористатися «електронними воротами», які в автоматичному режимі зв'язують його біометричні дані з інформацією, що зберігається на чіпі документа. Серед країн, які читають (сканують) е-паспорта в аеропортах і на кордонах – США, Великобританія, Сінгапур, Португалія, Нова Зеландія, Японія, Індонезія і Німеччина.

Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» передбачено вичерпний перелік інформації, що буде вноситися до біометричних документів. Наприклад, до паспорта громадянина України буде вноситися наступна інформація (стаття 21 Закону):

1. назва держави;
2. назва документа;
3. ім'я особи;
4. стать;
5. громадянство;
6. дата народження;
7. унікальний номер запису в Реєстрі;
8. номер документа;
9. дата закінчення терміну дії документа;
10. дата видачі документа;
11. уповноважений суб'єкт, що видав документ (код);
12. місце народження;
13. відцифрований образ обличчя особи;
14. відцифрований підпис особи.

Окрім того, до паспорта громадянина України за письмовим клопотанням заявника, а стосовно осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, – їхніх батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників або інших представників може бути внесена також додаткова змінна інформація, передбачена Законом.

ПСИХОЛОГІЯ ВІЙНИ

Морально-психологічна підготовка зберігає тисячі життів, а профілактика психологічних розладів у діючих військах дозволяє повернути до бойових лав тих, хто хоче і надалі захищати свою землю.

ІСТОРІЯ ЛЮДСТВА – ЦЕ ІСТОРІЯ ВІЙН. ГЛОБАЛЬНІ Й ЛОКАЛЬНІ КОНФЛІКТИ СПАЛАХУЮТЬ ЧАС ВІД ЧАСУ ПО ВСЬОМУ СВІТУ, З РОКАМИ ПРОТИСТОЯННЯ СТАЮТЬ ЖОРСТОКІШИМИ, А ЛЮДЯМ ВСЕ ВАЖЧЕ ПРОТИСТОЯТИ СТРЕСУ, ЩО НЕСЕ ЗБРОЙНЕ ПРОТИБОРСТВО.

За результатами досліджень, у період Другої світової війни кількість психічних розладів збільшилася порівняно з Першою на 300%. Сучасні війни ведуться водночас на всіх фронтах: фізичному, інформаційному, економічному, психологічному. Тим важче долати психологічне напруження і страх перед невідомістю. Військова психологія досліджує війну як граничну ситуацію, що виявляє усі риси людини, навіть її самій невідомі, випробовує на міцність всі компоненти психіки, а найбільше – військовослужбовця. Саме у критичних умовах людина проявляє свою справжню сутність, являючи себе світові під час «танцю на вістрі клинка», в момент перебування між буттям і небуттям. Життєві орієнтири спрощуються: боротьба, постійний ризик, балансування на межі загибелі – все інше стає незначним і нікчемним. Героїзм і паніка в бою, самопожертва і зрада, боягузтво і екстаз атаки, апатія і відчуття бойового збудження – це неминучі явища психології війни.

Військова психологія проходила своє становлення відповідно до періодів масштабних потрясінь. До Першої світової цій науці був притаманний описовий характер, і лише бойові дії у Європі ХХ ст. підштовхнули вчених предметно підійти до вивчення психологічного стану солдата. Результати увійшли до військових статутів країн світу. Відтак психологічна підготовка стала обов'язковою для особового складу.

Спираючись на досвід, психологи армії НАТО наполягають на домінуючій ролі емоційно-вольових чинників у підготовці солдата. Головна мета – вплинути на свідомість таким чином, щоб сформувані люди, морально і психологічно готових до виконання поставлених завдань. Серед засобів впливу використовуються тренінги, навіювання, переконання, застосовується розгалужена мережа сучасних засобів комунікації. Світова практика військово-психологічної підготовки має успішні результати. Україні ж, з огляду на останні події, не завадить звернутися до досвіду своїх європейських та американських колег.

Служити інтересам Америки

США як одна з найбільш милітаризованих країн мають значний досвід подолання психологічних наслідків війни. Саме через негативні чинники, виявлені під час бойових операцій, керівництво армії приділяє значну увагу психологічній підготовці військових. Зокрема аналізуючи наслідки військової кампанії у В'єтнамі, американські військові експерти дійшли висновку, що причиною «в'єтнамського синдрому» стали прорахунки в інформуванні своїх військ та громадськості країни. Рівень психогенних втрат тоді становив 10% особового складу. Протягом 1965-1973 рр. кількість дезертирів зростала щомісяця з 15,7 до 62 осіб на кожну тисячу військовослужбовців.

Під час військового конфлікту в Іраку американськими психологами було виявлено, що перші ознаки «психологічної втоми» спостерігаються в особового складу вже через п'ять-сім днів перебування у зоні бойових дій. Згідно з доповіддю військово-медичної служби ЗС США 2004 р., відзначалося збільшення випадків суїциду

серед американських військових. Так, 2002 року цей показник становить 11,9 особи на 100 тис. особового складу, 2003-го – 12,8, а серед військ, дислокованих у Кувейті та Іраку – 17,3. Через психічні розлади із зони бойових дій в Іраку були евакуйовані 500 солдатів.

Військові психологи, які працювали в той період в Іраку, відзначали, що війська були змучені тривалим перебуванням в польових умовах, несприятливим кліматом, постійним ризиком для життя і невизначеністю термінів повернення до місць постійної дислокації. Тоді до підрозділів, що брали участь у збройному конфлікті, були направлені психологи для профілактики психічних розладів, а також відкрито гарячі телефонні лінії під гаслом «професіоналізм і конфіденційність». 12 спеціалістів у галузі бойового стресу дослідили 756 військовослужбовців, які воювали в Іраку, і відзначили, що кожен четвертий скаржився на пригнічений стан, близько половини помічали відсутність мотивації, а 75% – зауважили низький бойовий дух підрозділу.

Вивчаючи проблему, вчені виявили, що на морально-психологічний стан солдатів впливає низка факторів: зверхність у ставленні до противника, переоцінка власних сил, звичка до комфорту, втрата ініціативи, якщо події відбуваються не за планом, зловживання алкоголем та наркотиками. Для вирішення завдань було створено численні наукові установи, що розробили програми підготовки солдатів, здатних витримувати будь-які фізичні і психічні навантаження. Це жорстока підготовка, не всі її витримують, але вона приносить результати. Настава американської армії: домогтися, щоб солдат у вогні і в диму почувався як у звичайній обстановці і просто воював. Психологічна підготовка покликана заглушити інстинкт самозбереження, страх смерті і розвинути агресивність і жорстокість щодо противника. Серед основних напрямів такої підготовки: навчання основним прийомам психотехніки для зниження рівня психічних травм; формування довіри до командирів, настава на беззаперечне виконання бойових наказів; виховання лояльності до політики держави.

У свою чергу, держава успішно формує громадську думку про те, що «служити інтересам Америки» – почесно, так вважають понад 95% опитаних. Цей результат досягається значними моральними і матеріальними зусиллями. Так, лише на рекламу армійського життя щорік витрачається 4 тис. доларів на кожного солдата. Психологічними проблемами військових у США займаються понад 100 наукових установ за 23 напрямками, а керівні документи з психологічного забезпечення уточнюються й перевидаються щороку.

Принци в камуфляжі

Спецпідрозділи Великої Британії формуються тільки з добровольців, які обов'язково проходять перевірку інтелекту і психологічної придатності. Британське командування наголошує на всебічній підготовці своїх військових. Курсанти проходять п'ять етапів відбору: перевірка розумових здібностей, фізичної витривалості, наполегливості, кмітливості, готовності до виконання особливих завдань. Військові психологи Британії також досліджували наслідки попередніх воєн. Так, в операції на Мальті, тобто на оборонному етапі ВВВ у 1942, британці не встояли проти німецьких Люфтваффе, частка стресових втрат становила 25%. Натомість висадка в Нормандії у 1944 році пройшла вже в інших умовах, моральний дух був досить високим, і цей показник не досяг і 20%. Фолклендська кампанія 1982 року стала успішною саме через високу переконаність армії у своїй правоті, попри військову перевагу аргентинських збройних сил, що протистояли британцям, кількість стресових втрат становила близько 10% від усіх втрат. Прикладом всебічного схвалення армії стали листи підтримки дружинам і матерям загиблих

моряків з корабля «Шеффілд», які власноручно писала Маргарет Тетчер. Британські психологи переконалися, що чим вищий моральний дух, тим менше стресових втрат. Психологічний стан армії покращує якісна бойова підготовка, впевнене командування і злагоженість дій, а також віра в «особливе призначення армії». Методи зміцнення морального духу збройних сил Великої Британії ґрунтуються на традиціях британського війська. Служити в армії – почесно, благородно і романтично. Традиційно члени британської королівської родини обов'язково служать у війську, а сучасні англійські принци – кадрові військові. Особистий приклад – найбільш дієвий психологічний чинник.

За свою історію Британія брала участь у багатьох війнах, але переважно – за межами країни. Ця держава мала другий за кількістю військовий контингент в Іраку. Військові експерти відзначають, що в минулому британські війська були більш якісні, оскільки нинішні солдати більш ніжні духовно, звикли до благ цивілізації. Війна в Іраку також показала, що триумф високотехнологічної зброї нівелюється низьким моральним духом війська. Було доведено, морально-психологічний стан армії залежить від того, як одягнений, нагодований і оснащений до бою кожен солдат і офіцер. Під час іракської кампанії прорахунки британського командування полягали у тому, що не вдалося отримати підтримку суспільства і ЗМІ. Крім того, військові служби не встигли належним чином забезпечити армію екіпіровкою і спорядженням, внаслідок чого довелося користатися допомогою американських військових. Це значно знизило моральний дух британської армії, для якої характерне почуття зарозумілості і національної винятковості.

З метою психологічної підготовки особового складу при Міністерстві оборони Великобританії є координаційний комітет служб освіти, де працюють близько 1900 осіб, у службі військових священиків – понад 400, службі пропаганди та інформації – близько 800.

ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ В ІРАКУ АМЕРИКАНСЬКИМИ ПСИХОЛОГАМИ БУЛО ВИЯВЛЕНО, ЩО ПЕРШІ ОЗНАКИ «ПСИХОЛОГІЧНОЇ ВТОМИ» СПОСТЕРІГАЮТЬСЯ В ОСОБОВОГО СКЛАДУ ВЖЕ ЧЕРЕЗ П'ЯТЬ-СІМ ДНІВ ПЕРЕБУВАННЯ У ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ.

**ЕКСПЕРТИ
ВИЗНАЧАЮТЬ, ШО
НІМЕЦЬКІ БІЙЦІ СИЛЬНІ
РАЗОМ І СЛАБКІ ТА
БЕЗІНІЦІАТИВНІ КОЖЕН
ОКРЕМО.**

**«Зірка хоробрості»
Бундесверу**

Німецькі військові психологи виробили так звану «зірку хоробрості», яку становлять соціальна інтеграція, підготовленість, фізична витривалість, релігійність, а в центрі знаходиться довіра до командування і товаришів по службі. Таким чином, міжлюдські стосунки є домінуючим фактором. Німецьких військових готують протягом трьох років і першим етапом є психологічний відбір – тестування триває чотири тижні: перевіряються реакції, зібраність, кмітливість, інтелект, рівень загальнокультурного розвитку. Ті, хто успішно пройшов перевірку, вчаться виживати в екстремальних умовах, без їжі і сну. При цьому командири тренуються разом з підлеглими. Дослідження свідчать, що німецькі солдати мають достатній рівень психологічної згуртованості при

спільних діях, особливо в критичних ситуаціях. Вважається, що це національна риса, яка підвищує стійкість німецьких підрозділів і компенсує слабкі особисті характеристики та недостатню підготовку окремих солдатів. Експерти визначають, що німецькі бійці сильні разом і слабкі та безініціативні кожен окремо.

У Бундесвері військово-психологічною підготовкою займаються апарати державно-правового виховання, морально-психологічної підготовки, соціального захисту та інформації збройних сил, які безпосередньо підпорядковані Міністерству оборони. В цих структурах зайнято понад 1900 осіб. Осередки психологічної допомоги є при кожному військовому підрозділі і розташовані по всій країні. До численних психологічних центрів можуть звернутися військовослужбовці, ветерани, члени родин військових, які беруть участь у збройних конфліктах за кордоном.

Таким чином, морально-психологічна підготовка у збройних силах країн НАТО є обов'язковим і важливим елементом, на який витрачаються час і кошти. У провідних арміях світу в кожній дивізії у складі медичного батальйону є психіатр, психолог і соціолог, а психологічна допомога надається поетапно: на передовій, за кілька кілометрів від лінії фронту і безпосередньо в розташуванні військ. Офіцери проходять навчання з психології, аби виявити нездатність військовослужбовця виконувати обов'язки, неадекватні реакції на небезпеку та деморалізуючий вплив його поведінки на інших.

В українській армії психологи з'явилися 1992 року, і з того часу психологічна служба зазнала численних реформуваль, проте цілісної системи діяльності військових психологів так і не було сформовано. Для кадрового забезпечення цієї роботи психологів готують у Військовому інституті Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, а з 2009 року – в Національній академії оборони України. Тривалий час функції психолога виконував офіцер з виховної роботи, фахівець по роботі з персоналом, нині ж існує нагальна потреба саме у кризових психологах. При чому є необхідність у великій кількості фахівців з психології, тому військові залучають до роботи з особовим складом і цивільних психологів, зокрема волонтерів. А вже підготувати військового психолога не просто, по суті, він має поєднувати в собі функції психолога-діагноста, соціального і клінічного психолога, психотерапевта, психолога праці і власне військового психолога, який розуміє, з одного боку, логіку вчинків людини зі зброєю, з іншого – спосіб мислення людини, яка живе за військовим статутом.

Повертайтеся живими!

Складно воювати тій армії, якою тривалий час нехтували. Українському війську важко з багатьох причин, зокрема й через матеріально-технічну занедбаність, кадрову невідповідність, а особливо – відсутність морально-психологічної готовності і суспільного схвалення. Після майже року військових дій на сході інформаційна кампанія то набирає обертів, то знову вщухає. Проте кількість жертв і психологічний стан суспільства переконають у відсутності мотивації, а відтак і бажанні воювати. А барвисті виступи громадсько-патріотичних акцій не надто піднімають дух у печлі «котлів». Очевидно, що виховання особового складу має бути піднесено до рангу державної політики, аби ним опікувалися і керівництво держави, і громадські установи, і церква, і, звичайно, ЗМІ. Цілеспрямована пропаганда діє найбільш ефективно при всебічному застосуванні. Приклад Радянського союзу і Росії неодноразово це доводив. Всеросійська воєнно-патріотична акція «Наследники Победы», що діє в рамках програми патріотич-

ного виховання громадян РФ, має надзвичайно високий результат. РФ витрачає 300 млн рублів щорічно на патріотичне виховання, з цією метою навіть створено телеканал «Звезда». Політика США щодо виховання поваги до армії охоплює усі сфери життя, особливо такі засоби впливу як ЗМІ, кіно, радіо, соціальні мережі.

Немає шансів психологічно підготувати новобранця, який не хоче служити. Виховувати патріотизм і переконати у доцільності служби в армії, у тому, що кожен солдат потрібен країні і його цінують понад усе – завдання усіх напрямів інформаційної політики. Війна в Україні розпочалася, коли військова свідомість українців ще не сформувалася. Тим більше, що і в українській армії, і в суспільстві не виховувалася ненависть до східного сусіда як потенційного агресора. Особливу роль в ході збройного конфлікту відіграє масова психологія, яка може різко коливатися – від сплеску патріотичних почуттів до апатії і байдужості, до різкого неприйняття війни, пацифістських і антиурядових настроїв у суспільстві, що спостерігається вже зараз.

**НИНІ СУСПІЛЬСТВО
НАМАГАЄТЬСЯ НЕ ЛИШАТИ
АРМІЮ ОДИН НА ОДИН
З ВОРОГОМ, ВСІЯКО
НАДАЮЧИ МОРАЛЬНУ
ПІДТРИМКУ: ЧЕРЕЗ
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ,
ДИТЯЧІ ЛИСТИ І МАЛЮНКИ,
ГРОМАДСЬКО-ПАТРІОТИЧНІ
АКЦІЇ, КУПІВЛЮ АМУНІШІ,
ТЕХНІКИ, ЗБІР КОШТІВ.**

УКРАЇНА – НЕ ПЕРША ДЕРЖАВА, ЯКУ ОХОПИЛА ВІЙНА. ПСИХОЛОГИ США, ІЗРАЇЛЮ, ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ, ПОЛЬШІ ТА ІНШИХ КРАЇН ПРАЦЮЮТЬ У ГАЛУЗІ ВІЙСЬКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ ДАВНО І ПОСЛІДОВНО. МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБЕРІГАЄ ТИСЯЧІ ЖИТТІВ, А ПРОФІЛАКТИКА ПСИХОЛОГІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДІЮЧИХ ВІЙСЬКАХ ДОЗВОЛЯЄ ПОВЕРНУТИ ДО БОЙОВИХ ЛАВ ТИХ, ХТО ХОЧЕ І НАДАЛІ ЗАХИЩАТИ СВОЮ ЗЕМЛЮ. ТОЖ УКРАЇНСЬКИМ ВІЙСЬКОВИМ І ПРИКОРДОННИКАМ СЛІД СКОРИСТАТИСЯ ДОСВІДОМ ШЕЇ РОБОТИ, ЗВЕРНУТИСЯ ДО НАПРАЦЮВАНЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКСПЕРТІВ-ПСИХОЛОГІВ І ТЕРМІНОВО ВПРОВАДЖУВАТИ ЇХ У РОБОТУ, АБИ ЗБЕРЕГТИ НАШИХ ЗАХИСНИКІВ І ЗМЕНШИТИ ПСИХОЛОГІЧНІ ВТРАТИ У ВІЙНІ НА СХОДІ КРАЇНИ.

Багато військовослужбовців, які повернулися з цієї війни – завжди, або на час ротації, – гостро потребують допомоги психологів. Сьогодні всім зрозуміло, що ці невидимі рани можуть виявитися фатальними у долях наших воїнів.

Проте не завжди постраждалі звертаються до фахівця. Причинами є відсутність інформації про центри психологічної допомоги, відчуття сорому чи страху перед осудом, побоювання виглядати немичним через зміни психіки, страх ворожого або жалісного ставлення оточуючих, а також негативного впливу на кар'єру.

Неможливо лікувати хворого, який пручається. Саме тому необхідною умовою психологічної допомоги є довіра до «лікаря» – до психолога, якому боєць, котрий переніс тілесні і душевні страждання, повинен простягнути руку – у відповідь на руку допомоги. Цю довіру має плекати все суспільство. А воно поки що досить упереджено ставить до психотерапії. Ті, хто працюють з постраждалими бійцями, твердять, що потрібно створювати поле довіри до психології, формувати розуміння і прийняття необхідності роботи з фахівцями людям, які пережили кризові ситуації. Ховаючись під панцир байдужості, ми лише погіршуємо стан постраждалого. К

Підготувала Лариса СОВА

Психологи стверджують: чим більший розбрат у соціумі, тим слабші збройні сили. Цим і намагається скористатися ворог. Єднання країни стало лейтмотивом інформполітики України.

Нині суспільство намагається не лишати армію один на один з ворогом, всіляко надаючи моральну підтримку: через соціальні мережі, дитячі листи і малюнки, громадсько-патріотичні акції, купівлю амуніції, техніки, збір коштів. Та найголовніше – бути поряд, забезпечити відчуття цінності дій військових, важливості кожного з них. Психологи твердять: ви не повернете ампутовану ногу, але можна переконати пораненого, що втрата кінцівки не робить його нещасним чи неповноцінним. Він залишається Людиною, з усіма можливостями, правами і обов'язками. Почуття відчуження і самотності – найгірше переживання при посттравматичному синдромі. Тому інформаційна політика має зближувати армію і соціум, адже кожен солдат виходить з певної громади і має повернутися в неї.

Прийняти допомогу

За час з початку військових дій українські психологи масово вчилися у колег з Грузії, Польщі, Словаччини, Америки, Ізраїлю. Сьогодні рівень їхніх знань і підготовки вже не викликає сумнівів навіть у світовому професійному співтоваристві. Досить зазначити, наприклад, що Психологічна кризова служба (волонтерська ініціатива, яка виросла з Психологічної служби Майдану) – а саме її волонтери працюють, зокрема, у Київському військовому госпіталі – 13 грудня 2014 р. прийнята в члени міжнародної організації «Європейське товариство з вивчення травматичного стресу (ESTSS)», тобто визнана громадою професіоналів міжнародного рівня.

НЕВИДИМІ РАНИ

– Пані Тетяно, розкажіть, будь ласка, які функції нині виконує Психологічна кризова служба?

– Зараз у нас кілька напрямів роботи: підтримка військовослужбовців, допомога пораненим, родинам загиблих і робота з переселенцями. З військовослужбовцями працюємо з червня минулого року. Паралельно ми консулюємо населення, готуємо волонтерів. У рамках цієї роботи наші бригади екстреного реагування виїждять на місця екстремальних подій, зокрема в АТО, для психологічної допомоги військовослужбовцям. Ми контактуємо з командуваннями, домовляємося про свій візит і фронт роботи. Іноді Міноборони звертається з проханням приїхати в певний батальйон. На місці координуємо свою роботу з керівництвом, дізнаємося про труднощі, на що звернути увагу. Як правило, ми або навчаємо, або проводимо психологічні консультації. Часом просять продіагностувати певних військовослужбовців, які викликають сумніви, наприклад, виявити наркоманів. Звичайно, це не повноцінна діагностика, ми не проводимо тести чи аналізи, але частково можна визначити певні ознаки.

– Якщо трапляються такі підозри, очевидно, є недоліки в процесі мобілізації, як Ви вважаєте?

– Можливо, але ми стикаємося вже з наслідками. Трапляється, що алкоголізація чи наркотизація стає реакцією на сильний стрес. У цьому випадку наші колеги проводять психотерапевтичні заходи, навчають прийомам релаксації, що допомагають зняти напруження.

– На вашу думку, чи слід внести певні зміни в процес мобілізації?

– Більшість командирів, з якими я спілкувалася, говорять так: нехай буде не 500, а 200 бійців. Головне, щоб вони хотіли служити,

Ми витримаємо і станемо сильнішими. Такою є правильна психологічна настанова, без зайвого оптимізму, але з розумінням майбутніх випробувань. Війна на своїй території, що випала на долю України, нагадала дещо забуті поняття: фантомний біль, афганський синдром, посттравматичний розлад, бойовий стрес. Трагічні події в країні чинять постійний психологічний тиск на кожного, але найбільше страждають ті, хто захищають країну зі зброєю в руках. Психотравмуючі події супроводжують військових і прикордонників кожного дня. І ніхто не знає, якими вони повернуться додому. Наслідки є завжди, у когось – більші, у когось – менші. За статистикою, посттравматичний розлад матиме кожен десятий. Війна триває, проходить чергова мобілізація, шикуються нові батальйони, частина військовослужбовців повертаються до цивільного життя – усім їм потрібна підтримка. Вони потребують обіймів, тепла, почуття безпеки. А ще розуміння: війна змінює людину.

Про це постійно нагадують психологи, які працюють у галузі посттравматичного стресу, зокрема спеціалісти Психологічної кризової служби, що з грудня 2013 року об'єднала понад 400 спеціалістів, які надають психологічну підтримку суспільству у зв'язку з кризовою ситуацією в країні. Тетяна Назаренко – одна з них, психолог з великим досвідом і відкритим серцем. На Майдані вона рятувала поранених і працювала з постраждалими, в зоні АТО – допомагає військовослужбовцям долати стрес і зберігати психологічне здоров'я для цивільного життя. Напередодні чергового відрядження у Щастя, де проходить адміністративний кордон, кризовий психолог, член Асоціації спеціалістів з подолання наслідків психотравмуючих подій Тетяна НАЗАРЕНКО дала інтерв'ю журналу «Кордон».

«ЗЕЛЕНИЙ КАШКЕТ» – НЕ ДЛЯ КОЖНОГО

Війна змінює все: світогляд, стереотипи, громадянську позицію. Той, хто вчора працював бухгалтером чи програмістом, сьогодні освоює спеціальність гранатометника, принципи маскування і виявлення «розтяжок». Військова справа стає другою «першою» спеціальністю для багатьох патріотів з активною життєвою позицією. Професія військового і прикордонника знову престижна і почесна. Скласти військову присягу і служити, захищати кордони України зі зброєю в руках готові тисячі чоловіків і жінок. Їхнє гасло: це наша земля, ми мусимо її боронити!

Нині державний кордон потребує особливого захисту й укріплення. Ворог наступає, українські прикордонники як ніхто потребують всебічної підтримки. З одного боку, охоронці українських рубежів постійно несуть втрати, а з іншого – укріплення кордонів вимагатиме нових висококваліфікованих фахівців воєнної справи. Прикордонні підрозділи потребують доукомплектування новим персоналом.

Процедура прийому на контракт в ДПСУ досить складна, кандидат має пройти низку перевірок, зокрема психологічне тестування, медичну комісію, а також зібрати необхідні документи. Більш докладно сьогодні ми поговоримо про таке випробування на шляху охочих стати прикордонниками як психологічне тестування. Наш співрозмовник психолог II категорії кабінету професійно-психологічного відбору працівників Окремої комендатури охорони та забезпечення Оксана РУДЗІНСЬКА.

– Оксано Анатоліївно, яка роль психолога у процесі відбору кандидатів? Ви – перша ланка на шляху численних перевірок?

– Саме так. Коли громадянин України прийняв рішення присвятити своє життя прикордонній службі за контрактом, успішно пройшов співбесіду у центрі комплектування, він прямує до психолога.

Завдання професійно-психологічного відбору – виявити серед кандидатів осіб з нервово-психічною нестійкістю, а також оцінити їхню психологічну придатність до навчання за відповідними програмами підготовки, спрогнозувати їхню успішність у подальшій професійній діяльності під час проходження служби за контрактом.

Вся перевірка складається з трьох етапів.

Перший – це вивчення біографії і соціального оточення кандидата. Важливо дізнатися, в яких умовах він розвивався, яким було його виховання, особливості спілкування та суспільна активність.

Другий – безпосереднє проходження професійно-психологічного обстеження. На цьому етапі визначається оцінка психологічних та психофізіологічних якостей кандидата.

Третій – співбесіда, адже саме під час розмови, можна виявити, як людина буде свої відповіді, формує і висловлює особисту думку, як уникає відповідей на певні запитання або дає додаткову інформацію. Важливо, наскільки комфортно кандидат почувається під час розмови,

чи впевнений в собі, як оцінює себе, як почувається в соціумі. В ході спілкування ми маємо можливість дізнатися про можливу конфліктність людини, схильність до певних вчинків, громадянську позицію.

Всі етапи психологічної перевірки кандидат проходить за один день і триває це близько трьох годин. Потім отримані дані обробляються, дається висновок щодо ступеня професійно-психологічної придатності кандидата до служби у підрозділах ДПСУ.

– Які саме характеристики є обов'язковими для прикордонної служби?

– Для будь-якої спеціальності є свого роду психологічний портрет ідеального або типового професіонала, тобто опис характеристик, необхідних для певного фаху. Якщо ми розглядаємо прикордонну службу як діяльність в екстремальних умовах, то це передбачає значні психічні та фізичні навантаження. Тобто люди, які мають бажання проходити військову службу, як мінімум повинні мати високий рівень нервово-психічної та волевої стійкості, добрі адаптаційні здібності, від чого залежить довіра між колегами. Адже стоячи пліч-о-пліч, треба бути впевненим не тільки в собі, але й у тому, хто поруч. Військовослужбовець прикордонної служби повинен мати високий рівень уваги, а саме таких її властивостей як концентрація, стійкість до перешкод, швидкість переключення.

важко, то це передбачає значні психічні та фізичні навантаження. Тобто люди, які мають бажання проходити військову службу, як мінімум повинні мати високий рівень нервово-психічної та волевої стійкості, добрі адаптаційні здібності, від чого залежить довіра між колегами. Адже стоячи пліч-о-пліч, треба бути впевненим не тільки в собі, але й у тому, хто поруч. Військовослужбовець прикордонної служби повинен мати високий рівень уваги, а саме таких її властивостей як концентрація, стійкість до перешкод, швидкість переключення.

Служба в екстремальних умовах вимагає швидко і логічно обробляти інформацію, орієнтуватися в ситуаціях. Щоб виявити стан та рівень розвитку кандидата, добиралися методики, скеровані саме на вивчення цих властивостей. На мою думку, ці методики не складні, і хто навчався добре, той пройде перевірку легко та успішно.

– Розкажіть детальніше, як виглядають тести, це опитувальник, аналітичні чи творчі завдання, що саме?

– Методики різні. Є опитувальники, в яких потрібно дати відповіді на запитання, зробити вибір: «так» або «ні». За цією методикою визначаються нервово-психічна стійкість, адаптаційні здібності.

Одним з випробувань є «Шкала прогресивних матриць». З кількох варіантів малюнків необхідно обрати саме ті, що підходять до картинки-зразка. Тобто слід зрозуміти принцип змін. Ця методика дозволяє не лише визначити рівень інтелекту, а й виявляє, наскільки кандидат систематично застосовує свої знання, чи здатний оперувати абстрактними поняттями та міркуваннями під час оцінювання обставини та прийняття рішень.

Є тести на просторове мислення. Більшість методик спрямовані на вивчення властивостей уваги та якості сприйняття. Усі вони виконуються суворо протягом визначеного часу. Окрім того, у кандидата є можливість письмово викласти свої думки, переконання, сподівання у довільній формі у вигляді твору на різні теми: «Моя майбутня служба», «Що є для мене Україна». За змістом власноруч написаного твору виявляємо особливості емоційної сфери, деякі риси особистості.

– А можна під час перевірки виявити, що людина не щира, говорить неправду?

– В опитувальниках є шкала достовірності, яка показує щирість відповіді, тобто наскільки кандидат прагне відповідати соціально бажаному типу особистості. Співбесіда також може виявити певні нюанси «неширості». До тестів можна підготуватися, але кругозір не підготуєш за декілька днів. Ніколи не знаєш, яке запитання буде наступним.

– Про що ж Ви запитуєте, якщо сумніваєтесь у щирості кандидата?
– Різне. Аби виявити рівень знань, розпочинаю зі шкільної програми, а далі запитую про політичну ситуацію в державі, події в світі, історію України.

Раніше запитувала про різницю між Другою світовою війною та Великою Вітчизняною. Зараз це вже не актуально... Якщо людина стверджує, що захоплюється історією і не може назвати, наприклад, визначних дат, це викликає сумніви у її знаннях і правдивості.

Також можуть бути запитання з медицини, музики та спорту. Кандидатам, які мають спецосвіту можна поставити питання за фахом.

– Як часто кандидатам виносяться висновки: «Не придатний»?

– Нерідко. Низький рівень нервово-психічної стійкості або низький рівень пізнавальних процесів є головними причинами у відмові. Певний рівень розвитку у будь-якої людини має сформуватися до визначеного віку. Якщо кандидат не знає елементарних речей, немає системи знань, то як можна сподіватися, що він стане хорошим військовослужбовцем, кваліфікованим спеціалістом? Тим більше, що у подальшому на кандидатів очікує підготовка у навчальному центрі.

– Чи повинні Ви роз'яснювати результати висновку?

– Ні, але іноді доводиться пояснювати, які можуть бути наслідки через невідповідність. Трапляються навіть курйозні ситуації, коли кандидат приходить з «групою підтримки»: мамой, татом, бабусею, які негативний висновок приймають за психічне захворювання.

Іноді бачимо, що у кандидата є потенціал, але зараз він не добирає достатньо балів і тоді рекомендуємо прийти через деякий час. Трапляється, що психологічний стан кандидата пов'язаний з особистісними чи родинними проблемами, які мають місце в період тестування.

– Багато прикордонників проходять службу в бойових умовах. Чи проводиться для них психологічна реабілітація?

– Стрес високого рівня, зокрема перебування в бойових умовах, викликає порушення навіть у людей зі здоровою психікою. Психологічна реабілітація проводиться з військовослужбовцями, які проходять лікування у зв'язку з пораненнями. У підрозділах психологи проводять консультування з питань психологічних труднощів відновлювального періоду, надають соціально-психологічну підтримку.

Робота дуже складна. Основний метод – це активне слухання. Метою слухання є підведення військовослужбовця до відвертої розмови, щоб він проговорив свої переживання, озвучив емоції, травматичні ситуації.

Повернувшись з бойових умов, люди змінюють пріоритети, цінності, інакше сприймають буденні речі. Деякі закриваються в собі, бояться, що їх не

зрозуміють. Це не завжди ворожість, але відчуженість. Психолог покликаний повернути довіру військовослужбовця до оточуючого світу, допомогти відновити гармонійні стосунки. Іноді це може бути одна зустріч, а іноді й декілька, але в результаті людина має свідомо дійти до висновку: «Так, я інший, і світ інший, але я зможу жити у цьому світі». К

Підготувала ЛАРА МИРСЬКА

ВІДАК, ПОПРИ ЧИСЛЕННІ ПЛЮСИ, ПРЕСТИЖ І РОМАНТИКУ ПРОФЕСІЇ ПРИКОРДОННИКА, НЕ СЛІД ЗАБУВАТИ, ЩО СЛУЖБА ЗАЛИШАЄТЬСЯ СЛУЖБОЮ, А ОТЖЕ, ВИМАГАЄ ДО ПЕВНОЇ МІРИ ЗРЕЧЕННЯ ОСОБИСТИХ ІНТЕРЕСІВ І ПІДПОРЯДКУВАННЯ СТАТУТУ. СЛУЖБА ПОТРЕБУЄ ВИТРИМКИ І СИЛИ ДУХУ. А КОРДОН – ЦЕ ЗАВЖДИ ПЕРЕДНІЙ КРАЙ І ПОСТІЙНИЙ РИЗИК. ЛИШЕ ТОЙ, ХТО НЕ БОЇТЬСЯ ТРУДНОШІВ І ВПЕВНЕНИЙ, ШО ЧЕСНО І ГІДНО ПРЕДСТАВЛЯТИМЕ ДЕРЖАВУ НА ЇЇ РУБЕЖАХ, ДОСТОЙНИЙ «ЗЕЛЕНОГО КАШКЕТА».

БЕЗ ВОРОТТА

**Старший лейтенант
В'ячеслав Анатолійович
СЕМЕНОВ**

Сьогоднішні реалії такі, що протистояння на сході України триває, лавина окупантів випробовує наші сили, сіє руйнування і почасти смерть серед мирного населення та вояків. Перебуваючи в зоні проведення АТО в тилу української армії і створюючи заслін на шляху терористів та диверсантів, прикордонники, хоч і не так, як на початку конфлікту, коли опинилися сам на сам із чисельним ворогом на передовій, але наражаються на небезпеку. Загиблих серед «зелених кашкетів» останнім часом стало значно менше, але, на жаль, зовсім без трагічних сторінок історія не обходиться. Так, прикрою звісткою стала загибель 17 лютого 2015 року старшого лейтенанта В'ячеслава Анатолійовича СЕМЕНОВА під час артилерійсько-танкового штурму бойовиками блокпоста поблизу Фащівки, що на Луганщині.

**10.10.2014 р.,
майор
ШЕПЕНТАЛ Віктор
Миколайович, ЗхРУ**

**31.10.2014 р.,
старший сержант
ЧЕРЕМИС Руслан
Володимирович, СхРУ**

**12.10.2014 р.,
КІС Роберт
Петрович,
ЗхРУ**

**14.11.2014 р.,
майор
КОХАНІЙ Артем
Миколайович**

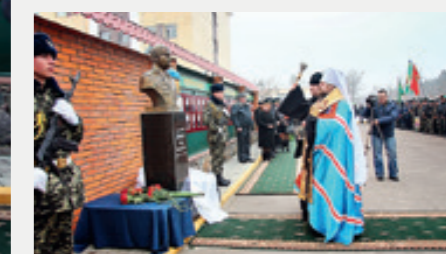
Боляче усвідомлювати, однак станом на 17.02.2015 року за час конфлікту загинуло 63 воїни-прикордонники. Ми співчуваємо рідним і близьким загиблих героїв, сумуємо разом з ними. Нехай душі цих хлопців покояться з миром!

Будучи послідовними та вважаючи за обов'язок вшановувати світлу пам'ять про полеглих бійців, ми публікуємо прізвища тих, про кого не встигли сказати у попередніх номерах видання.

Збираючи всебічну інформацію про прикордонників, загиблих у конфлікті на сході України, редакція журналу «Кордон» висловлює прохання до всіх, хто знав та працював із цими людьми – їхніх рідних, близьких, колег по службі – заявити про своє бажання розповісти більше про наших героїв та поділитися своїми спогадами. Разом із Вами ми прагнемо зберегти світлу пам'ять про загиблих!

Адреса редакції:
02099, м. Київ, вул. Ялтинська, 11
Тел./факс: (044) 566-43-30
e-mail: kordon_obmin@ukr.net
Головний редактор: Зорик М. Г.
тел. (моб): (097) 966-01-86,
e-mail: nigo@ukr.net

КОМАНДИРОВІ, ДРУГОВІ, БАТЬКОВІ...

14 лютого до Навчального центру підготовки молодших спеціалістів Держприкордонслужби прибуло чимало людей з усієї України. Усі вони з'їхалися, аби вшанувати пам'ять загиблого героя, ім'я якого носить цей заклад, – на урочисте відкриття погруддя генерал-майора Ігоря Федоровича Момота.

Тієї морозної днини на головній алеї зібралися рідні, близькі, друзі, колеги та знайомі Ігоря Момота. А також чиновники, ветерани-прикордонники, афганці, духовенство, курсанти, бойові побратими, з якими Ігор Федорович боронив кордони держави. Спочатку серед присутніх панувала тиша, усі завмерли, ніби чекаючи на головну дійову особу цього заходу. Здавалося, от-от вийде до них колишній начальник Центру.

Для Ігоря Момота ця війна стала четвертою і, на жаль, останньою. Торік у березні він, не вагаючись, очолив мотоманеврену групу навчального центру і поїхав боронити східні рубежі країни від окупантів. Завдяки його професіоналізму врятоване не одне солдатське життя. Він належить до когорти людей, які своїми справами та мужніми вчинками здобули славу. Усі промовці на цьому зібранні говорили теплі слова про патріотизм, людяність, турботу про підлеглих і побратимів, з якими ділив службові будні Ігор Момот. Його бойовий товариш і друг Василь Серватюк певен, що герої не вмирають, і постать Ігоря Федоровича – командира, друга, сина, батька, справжнього Героя та Патріота Вітчизни закарбується у віках. Згадуючи один із випадків, коли Ігор Федорович із зони АТО буквально на добу приїхав у Черкаси, Юрій Ткаченко

розповів: «Він переживав за хлопців, що залишилися там одні, так само, як переживає батько за своїх синів. Він вів бій з мого кабінету і шкодував про те, що був тоді не з ними, терміново волів повернутися назад».

Під звуки маршу було знято покривало з бронзового погруддя. Пролунали військовий салют і гімн, присутні вшанували пам'ять загиблого хвилиною мовчання. Слід сказати, що над створенням бюсту протягом двох місяців працював архітектор і скульптор Володимир Райченко. Велику частину коштів на втілення цього задуму в життя зібрали ветерани-прикордонники та ветерани-афганці.

Встановлення і відкриття погруддя Ігорю Момоту в Оршанці – це лише частка данини заслугам та бойовим подвигам колишнього керівника закладу. І з цього приводу Валентина Коваленко у своїй промові висловила сподівання, що вся громада має домогтися, щоб Президент присвоїв звання Героя України цій людині. Про досягнення Ігоря Федоровича дуже влучно підмітив ветеран Микола Журавель: «Батьківщина високо оцінила його заслуги, нагородивши орденами. Та це не ті ордени, які вручалися у зв'язку з якимсь ювілеєм, це не ті ордени, якими сьогодні, на наш сором, торгують на базарах. Це ордени,

просякнуті потом і кров'ю. Сьогодні кожен молодий солдат, переступивши поріг навчального центру, побачивши це погруддя, дізнається, хто ця людина, яка сама створила свою історію!».

Ігор Момот мав чудову ідею: встановити в Оршанці пам'ятник усім загиблим, які брали участь у військових конфліктах, і всім мотоманевреним групам прикордонних військ колишнього СРСР та України. Проте доля склалася інакше – він загинув у повному розквіті сил. «На жаль, мрія не збулася, сталося так, що ми сьогодні відкриваємо пам'ятник йому, – розповіла вдова прикордонника Надія Валентинівна. – Певно, його душа з нами, і дуже хотілося, аби вона відчувала, що його жертва не марна. Вона бачить усіх тут присутніх – людей, яким він був небайдужий. Він любив життя, любив Батьківщину й учив цього інших. Він жив службою, хоробрості йому було не позичати, мав великі плани. Зате тепер здійснити те, що йому не судилося, можуть його товариші по службі. І це, як на мене, кращий шлях допомогти його душі».

Під час освячення митрополит Іоанн говорив про те, що душа Ігоря Момота знайде належне місце серед воїнства небесного, бо ця людина своїм життям наслідувала його подвиг. К

ТЕТЯНА ФІЛІПЕНКО

«КОМІСАР» ЄЛИСЕЙ

Ще вчора ми були курсантами і складали іспити, а нині – нашим обов'язком стала війна. Впродовж всього навчання день у день спілкуючись зі своїми одногрупниками здавалося б знаєш про кожного все і навіть більше. Та у випадку з моїм однокурсником Єлисеєм Маховим, виявляється, це далеко не так. Під час навчання він був звичайним хлопцем, який нічим особливо не вирізнявся з-поміж інших однолітків. І лише війна, що чекала на нас після випуску, показала, що поряд зі мною гартувався справжній офіцер, здатний на великі вчинки, командир, який не відступає в бою і рятує своїх побратимів, ризикуючи власним життям. Єлисей Махов цілком усвідомлено вступав до військового вишу, був готовий відповідати за підлеглих, та, як і більшість курсантів, не очікував, що перший досвід служби отримає в бою. Опинившись на передовій у свої 24, він навчився вмілому керівництву та здатності швидко приймати рішення, що дозволяють вберігати життя людей і успішно виконувати бойові завдання. Прикордонники дали Єлисею позивний – «Комісар». На їхню думку, цьому «звичайному хлопцю» притаманне неординарне везіння – одночасно з'являтися там, де треба, і там, де не чекають... Вперше до зони АТО молодий офіцер їхав без досвіду участі в бойових діях, а вже після другої ротації повернувся справжнім героєм. За що саме отримав державну нагороду і дострокове звання – наша розповідь.

Один з нас

Ми разом навчалася на одному курсі у Військовому Інституті КНУ ім. Т.Г. Шевченка. Перший рік виявився найважчим, але, мабуть, найкориснішим для зміцнення сили духу кожного. 123 це зовсім юні військовослужбовці згуртувалися в одну велику і дружню сім'ю. Зранку – пари у військовому інституті, по обіді заняття у цивільному виші. Ще у Київському військовому ліцеї ім. І. Богуня Єлисей мріяв стати військовим психологом. Тож, під час вибору ВНЗ без жодних сумнівів подав документи на військово-гуманітарний факультет. Єлисей вирізнявся з-поміж інших «дорослю» відповідальністю і товариською надійністю.

«Своїх не покину в біді»

Добре пам'ятаю, як під час розподілення перед випуском Єлисей помітно нервував. Він хотів потрапити на таку роботу, де зміг би використати свої навички максимально. Посаду старшого офіцера відділу роботи з персоналом Мостиського загону йому запропонувала Держприкордонслужба України. Коли з'явилася можливість поїхати в зону АТО, лейтенант Махов не вагаючись погодився. Спочатку мотоманеврена група №1, де він був заступником командира, дислокувалася у Харкові, потім протягом трьох місяців перебувала в Луганській області. Саме там Єлисей вперше подивився в очі ворогові, відчув запах крові і справжньої війни.

– Коли ми з хлопцями повернулися кожен на місце несення служби, – згадує він, – я для себе вирішив, що обов'язково маю знову повернутися в зону конфлікту. Херсонський загін саме готував групу на схід, тож я перевівся туди на посаду керівника з вогневої підготовки, а вже за два тижні до виїзду, на добровольчих засадах, мене внесли до списку групи, – згадує лейтенант.

– Повернувся я в зону АТО заступником начальника прикордонної застави з персоналу, що нараховувала 56 осіб. Спочатку ми базувалися в одному з сіл Донецької області. Через деякий час передислокувалися до Маріуполя. 4 вересня, під час чергового штурму на підступах до міста я і ще троє прикордонників несли службу в дозорній групі. За інформацією наших водіїв, по старій дорозі від Новоазовська до Маріуполя прямувала колона ворожої техніки: автомобіль «Урал», зенітна установка і бензовоз. Не знаю, як правильно їх називати: сепаратисти, терористи чи окупанти. Та я на власні очі бачив добре оснащених російських солдатів та нову бойову техніку. Нам довелося влаштувати засідку та прийняти бій. Ворожу колону ми зупинили... Вже згодом, коли змінили позицію, отримали

Пройшло чотири місяці, як я повернувся. Та якщо мені скажуть, що через півгодини виїзд – я готовий!

інформацію, що група із Білгород-Дністровського загону під селом Комінтерн опинилася в оточенні. До хлопців, які потрапили у біду, було близько 20 км. На позашляховику «Патріот» ми мчали так, що в деякі моменти мені здавалося, ніби ми летимо в повітрі, а не їдемо розбитою польовою дорогою. Прибувши на місце, побачив такого ж, але повністю знищеного «Патріота», двох закривавлених хлопців, котрі ледь ворухнулися. Одного було тяжко поранено в голову, решта дев'ятеро – з останніх сил вели вогонь у відповідь. У такій ситуації кожен зайвий наш рух міг закінчитися трагічно. Діяти потрібно було швидко. Ми зробили все від нас залежне. Можливо пощастило, можливо страх розвіявся після попереднього бою, не знаю! Проте ми все ж таки витягли з

оточення 11 наших побратимів і встигли довести поранених до лікарні. Дякувати Богові, сьогодні з ними все гаразд.

Такими скупими словами «Комісар» згадує той день – один із багатьох, що провів на війні. Вже 14 вересня під час ротації він повернувся назад до Херсонського загону, де служить сьогодні. На початку жовтня Єлисея Махова було нагороджено орденом Б. Хмельницького «За мужність» III ступеня, а невдовзі Держприкордонслужба відзначила молодого бійця присвоєнням дострокового військового звання – «старший лейтенант».

Єлисей зізнається, що постійно просить керівництво направити його знову в зону бойових дій, вважає, що там його досвід буде корисним.

– Пройшло чотири місяці, як я повернувся. Та якщо мені скажуть, що через півгодини виїзд – я готовий!

Захищати свою державу і народ – сенс і покликання військового, який прийняв присягу. На щастя, таких «звичайних» хлопців на українській землі чимало, аби захистити її від окупанта. Вони вже точно не складуть зброї, допоки не настане мир! К

Підготувала НАТАЛІЯ УСТЬЯНЦЕВА

ПРИСКОРЕНИЙ СТАРТ

Трагічні події, що другий рік поспіль не дають спокою громадянам нашої країни, змушують пришвидшувати поповнення лав тих, хто сьогодні боронить Батьківщину від окупанта. Гостра потреба у професійних кадрах на сході України змушує випускників військових навчальних закладів свій основний іспит у житті складати там, де зараз без них не обійтися. Отже, і новоспечених дипломованих захисників кордону достроково відправили до місць несення подальшої служби. До прикордонного офіцерського корпусу приєдналися ще 283 патріоти.

Цьогорічний випуск лейтенантів був зовсім не схожим на двадцять два попередніх. Хоча, на перший погляд, усе йшло за звичайним сценарієм – урочисте шиккування, вручення довгоочікуваних дипломів, прощання з Бойовим Прапором, останнє проходження урочистим маршем у складі навчальних груп, підкидання у повітря 23 монет, що символізують 23-й випуск... З дотриманням традицій попередників усе було як годиться. Та цього разу змінилися самі випускники. Основна частина з них уже добре знає, як облаштовувати бліндаж, місяцями жити у палатках, правильно споруджувати бруствер, щоб у разі потреби він врятував життя – твоє і бойових товаришів.

У складі мотоманеврених груп курсанти випускного курсу протягом минулого року виконували завдання на адміністративній межі з Кримом. Саме там, на лінії, що зараз відділяє півострів від материкової частини України, зародилася нова генерація «зелених кашкетів». Тож під час виконання Державного Гімну на плацу академії в шеренгах випускників стояли вже не юнаки, а дорослі, змужнілі, а головне – єдині у своєму прагненні відвоювати недоторканність рідних рубежів – прикордонники.

Як і минулого року цьогорічні урочистості перенесли із хмельницького Майдану незалежності на територію альма-матер. Тут, у колі рідних, близьких і друзів у перший день весни прикордонникам вручили 64 дипломи магістра, 25 – спеціаліста, 194 лейтенанти отримали дипломи бакалавра. Прізвища вісьмох випускників удостоєні бути занесеними на Дошку пошани.

Привітати молодих офіцерів-прикордонників на свято прийшли ветерани, керівництво Служби та представники органів місцевого самоврядування.

І ось повз трибуну вже крокують вчорашні курсанти, сьогодні – випускники, а завтра – захисники Вітчизни. Заблизшали у повітрі золотаві монети. Поздоровити своїх найрідніших прикордонників поспішають родичі, кохані та друзі.

Хлопці розповідають, що стати на захист кордону не бояться, навчалися не для того, щоб ховатися від ворога. Присязі, яку давали на вірність Україні та українському народові, не зраджуватимуть. Далі – повноцінне офіцерське життя.

Спілкуючись з цьогорічними випускниками, мимоволі стає спокійніше на душі. Одразу відчувається, що вони гідно та рішуче відстоюватимуть українську свободу і незалежність. **к**

ВАЛЕНТИНА ЛАЗАРЧУК,
ФОТО ВАЛЕРІЯ ОЛІЙНИКА

АЛКОПРАЙС

ПАРАЛЕЛЬНИЙ ФРОНТ

Хоча в країні триває війна, гинуть люди, і явно не до веселощів, попри все людина прагне відволіктися від нервової реальності хоча б на деякий час. Способів це зробити – багато. Наша сьогоднішня розповідь про один із них, про те, без чого не обходиться людство всупереч системним заборонам, застереженням командирів, пересторогам лікарів, дорожничів та іншим чинникам, – популярний у всі часи алкоголь.

НАРКОМІВСЬКІ 100 ГРАМІВ

Варто згадати про радянський допінг – горілку. Її видавали бійцям під час Великої Вітчизняної. Після поразок на початку війни командування віднайшло спосіб підняти моральний дух солдатів. На фронт приходило багато необстріляної молоді, що психологічно не витримувала тягара війни. Найчастіше в стані шоку солдати навіть не чули наказу, втрачали орієнтир і починали панікувати. Морально готувати бійців було ніколи. Траплялося, що тільки-но прибулу дивізію солдатів прямо з ешелона скеровували в атаку. От радянські військові всерйоз замислилися, як послабити сильний стрес бійців.

Головний постачальник Червоної Армії Анастас Мікоян наказав видавати бійцям по 100 грамів горілки, а Йосип Сталін вніс невелику поправку: робити це тільки на передовій. Таким чином з'явилися відомі «Наркомівські 100 грамів».

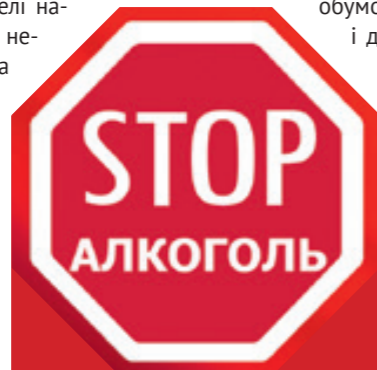
Проте, за свідченнями очевидців, спиртне на фронті радше заважало, ніж знімало стрес. Старші й досвідченіші відмовлялися від горілки. Вони знали, що від оковитої добра годі чекати. Вживали алкоголь перед атакою найчастіше молоді і необстріляні. Після ста грамів їм море було по коліно – вискакували з окопів прямо під кулі й гинули.

Щороку від зловживання ним у світі гине 3 млн осіб, водночас досить помірковані українці за кількістю літрів випитого – у першій світовій десятці. Віднедавна сумна статистика смертності від алкоголю стала бичем для зони АТО. Достеменно невідомо, скільки разів спиртне ставало причиною загибелі наших воєнків. За даними Мініборони, кожна шоста небойова втрата в зоні АТО – через алкоголь. Кожна п'ята ДТП у зоні конфлікту стається також без участі «зеленого змія». Спиртне потрапляє в руки військовослужбовців через торгові мережі та неконтрольований продаж з доставкою в місця розташування підрозділів. У відомстві вказують на те, що поширюють спиртне із додаванням шкідливих речовин і спецслужби сусідньої держави.

Складно визначити, наскільки кожен випадок є об'єктивним, чи можна довіряти свідченням. Проте так чи інакше заради збереження

життя воєнків слід запобігати цій біді. Так, нещодавно у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону, що посилив відповідальність військовослужбовців та надав командирам додаткові права та обов'язки в особливий період. Його прийняття обумовлено необхідністю забезпечити правопорядок і дисципліну в умовах особливого періоду. Законопроектом передбачено обов'язок командирів рішуче припиняти вчинення кримінального злочину підлеглими. Також законопроектом передбачено покарання за пиятику в дисциплінарному батальйоні.

Між іншим, проблема надмірного споживання алкоголю також існує і в наших опонентів, на території так званих «народних республік». Там забороняють продаж спиртного бойовикам і російським солдатам. Про що суворі «комендатури» видають відповідні накази.

Яких би втрат не зазнавала алкогольна галузь упродовж історії, ніколи не зникав народний феномен – самогонваріння. Автентичні міцні напої, вироблені різними способами, існують у багатьох країнах. Не секрет, що хвалене шотландське віскі – це ніщо інше як самогонка. Кальвадос – самогон з яблука, чача – з винограду. Зокрема до його різновидів належать: ром, тутівка, ракія, сливовиця, шнапс, джин, брендів, граппа і багато інших. На наших теренах женуть оковиту із зерна, цукру, фруктових варення тощо.

«МАГАРИЧ ЕКСКЛЮЗИВ»

«Люди продовжують вживати алкоголь як і раніше, навіть попри інфляцію та подорожчання, – говорить Світлана, продавчиня одного з невеличких маркетів, – продукти дещо менше стали розкуповувати, а от завдяки спиртному є виторг». Ті, у кого грошей немає на горілку, пють самогон.

Незважаючи на державне вето (у сучасній Україні самогонваріння заборонено ст. 176 Кодексу про адміністративні правопорушення, за це передбачено штраф для фізичних осіб), українці і зараз гонять самогон, переважно по селах «для себе», у незначних масштабах.

Для сепаратистів сухий закон – умовність. Зараз у самопроголошених «республіках» на території Донецької та Луганської областей відбувається воскресіння й розквіт самогонваріння. Вочевидь у такий спосіб вкрай збожіле населення хоче заробити копійчину, щоб трохи триматися, як кажуть, на плаву. Однак представники «поліції суспільної безпеки» практикують рейди по місцях торгівлі самогоном. Спиртне, знайдене у місцевих мешканців, вони знищують, а самогонні апарати вилучають... на свою користь.

Цікаво, що в анексованому Криму набирає обертів торгівля самогонними апаратами. Російська окупація півострова стала справжнім святом для місцевих самогонщиків, оскільки за російськими законами, гнати оковиту для себе не заборонено. Перший у Криму магазин з продажу самогонних апаратів та супутніх товарів відкрився в Сімферополі торік у травні.

БЕЗМИТНИЙ РАЙ

Обставини на сході нашої країни стали причиною війни за ринок збуту. Через бойові дії вести цивілізовану торгівлю там неможливо. З боку так званих ДНР та ЛНР ввозять вугілля, метал, зброю та наркотики. У п'ятірці товарів, що ввозяться найчастіше туди, – алкоголь. На нього неабияк зріс попит саме у нинішній період.

Постачання контрабанди у зону АТО, схоже, досить прибутковий бізнес і для певних логістичних компаній, особливо тих, які можуть працювати в галузі міжнародного обміну поштою. Застосовується схема заведення товарної партії під виглядом посилок, адже дрібні поштові відправлення ідуть без сплати мита (вартістю до 150 євро).

Частина товарів, яка проходить через зону АТО, пропусається і за такою схемою: компанія переуступає товар іншій, що перебуває на окупованій території, податки при цьому сплачуються невідомо кому.

З території, окупованої терористами, незаконно розповсюджуються Україною контрафактні товари. Як заявив голова Луганської облдержадміністрації Геннадій Москаль, гострий дефіцит коштів бойовики воліють компенсувати за рахунок спиртного. Через прозорий кордон на свою територію з Росії бойовики завозять спирт і пляшки, етикетки і пробки. Влада самопроголошених «республік» налагоджує на заводах, розташованих на підконтрольній території, виробництво контрафактного алкоголю, домовляючись з українськими перевізниками про постачання «товару».

На контрольному пункті «Успенівка» прикордонники зупинили вантажівку. Наш співвітчизник перевозив 6500 л лікєро-горілчанних виробів. Проте акцизна марка товару не відповідала встановленому зразку. Транспортний засіб разом з вантажем передано до податкової. Попередня сума оцінки конфіскаату – 585 тис. гривень.

Наприкінці грудня у Харківській області СБУ перекрила канал фінансування збройних формувань так званої ДНР виробниками лікєро-горілчаної продукції Донецького регіону – було затримано вантажівки з контрафактним алкоголем на суму близько мільйона гривень. Лікєро-горілчане підприємство продавало підроблений алкоголь на Західній Україні, використовуючи підроблені марки акцизного збору України.

НЕВДАЛИЙ ПОЧИН

У різні часи в алкоголізмі тонули цілі нації. Це явище непереморне, відтак його можливо лише контролювати. Яскравим свідченням цієї тези може бути екскурс в історію США, а саме – «сухого закону». Підсумки цього експерименту виявилися досить безрадіними.

Під час дії заборони кількість нелегальних барів збільшилася втричі. Зросло і набуло нечуваних розмірів виробництво самогону. Особливе місце посідав контрабандний алкоголь, який доставлявся – суходолом, морем та повітрям. Ділки мали своїх таємних агентів у поліції. У деяких штатах нелегально працювали цілі підприємства, що масово випускали спирт.

Спекуляція охопила різні верстви населення у всіх штатах. Лікарі й фармацевти незабаром після прийняття «сухого закону» домоглися отримання дозволу від держави використовувати спирт для медичних і фармакологічних цілей. Левова його частка опинилася в підпільному бізнесі.

Перед американською владою постало майже фантастичної складності завдання – боротьба з нелегальним виробництвом алкоголю по всій країні та контрабандою спиртного уздовж 18 тис. км сухопутних і морських кордонів. Згідно з офіційними даними, у 1925 році доставку в США забороненого спиртного здійснювали 322 кораблі. Вони могли імпортувати стільки цієї продукції, скільки вся країна споживала до початку кампанії.

Заборона породила корупцію в усіх ешелонах влади. Уряд виявився безсилим примусити населення дотримуватися «сухого закону». Вже на п'ятому році його існування в США налічувалося 4,2 млн хронічних алкоголіків – це майже вдвічі більше, ніж до його прийняття. Відсутність контролю над випуском алкоголю призвела до масових отруєнь і численних смертей.

«Сухий закон» обійшовся США в кругленьку суму. За деякими даними, держава втратила від 11 до 40 мільярдів доларів недоотриманих податкових відрахувань і витратила 310 мільйонів на абсолютно неефективну боротьбу з нелегальним обігом алкоголю.

СТАБІЛЬНО ВИСОКИЙ

Традиційний контрабандний, так би мовити, спиртовий канал стримують прикордонники на українсько-молдовській ділянці рубіжю. Спирт, вино, коньяк намагаються перевозити у різні способи, на кшталт споруджених схованок у транспорті, чи перекачувати за допомогою спеціальних трубопроводів.

На Одещині прикордонники Білгород-Дністровського загону виявили канал перекачування спирту. Перевіряючи дно Кучурганського лиману, вони викрили спиртовий трубопровід від молдовського до українського берега. Щоб демонтувати його, прикордонникам знадобилась допомога добровільних громадських формувань та сільськогосподарська техніка, бо з'ясувалося, що довжина труби становила ні багато ні мало 2 кілометри.

Правоохоронці Чернівецького загону та представники Міндоходів і зборів у населених пунктах поблизу українсько-молдовського кордону припинили діяльність «спиртобаз». У селі Зелена Кельменецького району в складському приміщенні одного з господарств знайшли близько 12 тис. літрів, а на території однієї з агрофірм – 13,5 тис. літрів спирту. Приблизна вартість кофіскаату – понад 950 тис. гривень.

У світі триває боротьба з надмірним вживанням алкоголю, тож підтримувати свої шкідливі звички – задоволення недешево. Прослідковується тенденція зростання алкогольних акцизів, що у свою чергу приводить до здорожчання спиртного. Натомість у нашого північного сусіда, Росії, політика інша – горілка навпаки дешевшає. Мінімальна роздрібна ціна півлітрової пляшки з першого лютого цього року знижена на 15,9% і становить 185 рублів. В умовах загальної непростоті економічної ситуації, інфляції і нестабільного курсу національної валюти подібний «подарунок» викликає подив. Сам собою напрашується висновок: до такого кроку керівництво країни вдалося, щоб вкрай затуманити свідомість однієї з найбільш питущих у світі націй, аби вона геть не відволікалася на те, що коїться довкола.

робника отримувати прибуток в цьому бізнесі і купівельною спроможністю населення.

За словами генерального директора холдингу «Баядера Груп» Сергія Величка, в умовах кризи бізнес як ніколи потребує тісної координації діяльності з регулятором – державою. Передусім країні необхідно підтримати вітчизняного виробника – наповнювача бюджету країни, не заважаючи йому і не змінюючи різко правила гри. Ключовим же завданням держави має стати саме боротьба з нелегальним ринком, адже за-

раз, за оцінками експертів, не менше 30-40% горілки в країні виробляється і реалізовується тими, хто взагалі не платять податків. У результаті виграють усі – держава отримує відчутну надбавку до держскарбниці, легальні виробники зможуть збільшити обсяги виробництва, а отже, забезпечать додатковими робочими місцями ринок праці, а споживачі отримають якісний і контрольований продукт, безпечний для здоров'я.

На жаль, поки що державний контроль у нашій країні – річ відносна. Його ступінь прямо пропорційний силі країни і навпаки. Україна робить кроки, спрямовані на боротьбу з алкогольним фальсифікатом та контрабандою. Щоправда, вони нагадують точкові зусилля, бо здійснюються на рівні лише правоохоронців. Видається, щоб знищити нелегальний ринок, потрібен цілий комплекс заходів, насамперед, боротьба з корупцією на всіх рівнях. А також – запровадження суворіших умов видачі ліцензії на продаж алкоголю та перегляд політики індикативних цін, про яку розповімо далі.

НОВІ ВІЯННЯ

У Верховній Раді хочуть підняти акцизи на алкоголь до рівня Євро-союзу. Відповідна пропозиція закріплена законопроектом №1474 «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо підвищення ставок акцизного збору на тютюнові вироби, алкогольні напої та пиво) в рамках процесу євроінтеграції України», зареєстрованим торік 16 грудня. Його автори вважають, що такий крок сприятиме меншому споживанню алкоголю на 2-10%, відтак і оздоровленню нації, а також дозволить збільшити надходження до бюджету.

З 1 січня цього року в Україні вже на 6,2% зросли акцизи на спирт і спиртні напої. Ставка на літр чистого спирту піднялася з 56,42 грн до 59,96 грн за літр.

І нібито ідея згаданого нововведення благородна, проте фахівці алкогольного ринку вважають, що прийняття цього документа буде абсолютно згубним для галузі. Біда в тому, що зараз бракує доходів до бюджету, а його треба наповнювати. Водночас, коли відбувається подорожчання, особливо коли йдеться про ринок спиртних виробів, частина виробництва одразу йде «в тінь», бо легальним виробникам складно конкурувати з дешевим контрафактом. Кошти, на які розраховують високопосадовці, фактично не надходять до бюджету.

Споживачеві складно витримати черговий виток цін у зв'язку з девальвацією гривні, тож він не збільшить прибутковість держскарбниці. За цих обставин виграє, на думку деяких фахівців, контрафакт, бо, як свідчить історія, при кожному підвищенні акцизних зборів відрахування тільки знижувалися. Експерти сходяться на думці, що єдиний спосіб розвитку алкогольного ринку – це компроміс між бажанням держави отримати податки з виробників горілки, можливістю ви-

50x50 ЛЕГАЛЬНИЙ ЧИ ІНШИЙ

- Отче, алкоголь – ворог здоров'ю?
- Ворог.
- А чого ж ви його споживаєте?
- А як сказано в писанні: «Полюби ворога свого»!

Контрабандисти, які завозять алкоголь до нашої країни, по суті, мають тільки два серйозні канали збуту. Один з них – це звичайні оптово-роздрібні ринки, інший, досить легкий і швидкий – це продаж через Інтернет. Ним послуговуються все більше споживачів. Через це використовувати Інтернет-канал збуту прагнуть абсолютно всі сфери діяльності. І продаж алкоголю не є винятком. Контрабандисти за останні півтора року створили більше десятка різних Інтернет-ресурсів. Проте не слід зараховувати до їх числа усі такого роду магазини. Нині ринок структурований на продаж легального і нелегального алкоголю. Як відрізнити легальний алкоголь від нелегального та про деякі секрети продажу спиртного в Україні, розповідає наш консультант – власник Інтернет-магазину «Алколенд» Дмитро МИРВОДА.

Про народних «обранців»

Що стосується продажу контрабандного алкоголю – це продукти досить широкого і сильного попиту. Це, приміром, відоме ігристе вино Martini Asti, один із, так би мовити, найконтрабандніших алкогольних продуктів на території нашої країни. Ввозиться він через західний кордон безпосередньо з Італії. Враховуючи зв'язки західної та центральної України з гастарбайтерами, є можливість купувати його за помірною ціною. Перевозять цей напій на нашу територію невеликими партіями, скажімо, від 20 до 100 ящиків. Далі основні позиції – найвідоміші бренди літрової об'єму – горілка Finlandia, Absolut, віскі Jameson, Chivas Regal. Чому? Бо велика упаковка – ходова, найвигідніша для продажу. Як правило, якщо хочеш зекономити, можна це зробити на об'ємі.

Легальні Інтернет-магазини працюють за абсолютно прозорою схемою. Однак у держави немає поняття видачі ліцензії на Інтернет-продажі! Це стосується не тільки алкоголю. Сьогодні, впевнений, усі гравці легального сектора продажів будь-якого товару готові за якісь адекватні гроші отримувати таку ліцензію на продаж в Інтернеті, бо за цим – реальне майбутнє. З радістю її «світили» б на своїх сайтах, і це викликало б більшу довіру споживача. До речі, такий от додаток міг би ще й поповнити бюджет нашої країни.

Не можна говорити, що нелегальне спиртне – погане, як правило, воно не «очищене» державою – з нього не сплачені податки. Проте під цією маркою може продаватися і абсолютно «лівий» алкоголь. Відомо, що умільці зі столичного ринку «Юність» збирали літрові пляшки Smirnoff, Chivas Regal, ті, що мають пластикові розсікачі, і шприцем вводили звичайну горілку або, в кращому випадку, найдешевше віскі, а у гіршому – підфарбований розчин, красиво закручували-запаювали, наклеювали «акциз» і знову виставляли на продаж. Теоретично «майстри» також можуть дуже постаратися і зробити імітації великих форматів, що коштують 2-5 тисяч грн.

50x50

Операції ВПЛИВУ

**Біхевіористські інтервенції:
від мирного використання до воєнного**

Арсенал поведінкових війн ґрунтується на технологіях маніпуляції алгоритмами поведінки, звичками, стереотипами діяльності, закладеними в нас соціумом у найширшому сенсі цього слова. Поведінкова зброя – це зброя завтрашнього дня.

Накопичення великого об'єму інформації про людську поведінку перевело її як об'єкт в більш передбачувану форму. В результаті виникає можливість управляти індивідуальною поведінкою за рахунок біхевіористичних (поведінкових) інтервенцій. Як підкреслює Петленд у своїй книзі 2014 року, окрема людина може бути нерациональною, але сумарно раціональність виникає, оскільки все це цілком передбачувані процеси, коли йдеться про великі людські маси. При цьому він зауважує, що йдеться про аналіз реальності, а не уявлень людей. Це у Фейсбуці вони можуть виставляти те, що їм подобається, а великі об'єми даних фіксують реальну поведінку людей.

Санстейн, один з авторів теорії підштовхування, говорить про цей інструментарій як про «м'який патерналізм», акцентуючи, що вони намагаються зберегти свободу вибору для людини. При цьому він намагався назвати десять найбільш розповсюджених підштовхувань: стандартні правила, спрощення, використання соціальних

норм, полегшення і зручність, розкриття інформації, заздалегідь узгоджена стратегія, нагадування, заздалегідь висловлений намір, інформування людей про наслідки їхніх попередніх виборів. Тобто це цілком

конкретна палітра можливих біхевіористичних інтервенцій.

В іншому своєму виступі у Сіднеї (2014) Санстейн спробував розкрити результати свого досвіду у Білому домі, визначаючи

при цьому підштовхування як «компонент соціального середовища, що впливає на вибір людей, не спираючись на примус чи будь-який інший тип матеріального стимулювання». Тут він також зауважує про вищезгаданий тип спрощення, мовляв, часто люди чинять опір через те, що у складній ситуації виникають неоднозначності, на які вони реагують.

У своєму виступі Санстейн посилався на реальний експеримент, коли спочатку та чи інша їжа в кафетерії отримувала кольорові наклейки (зелена – здорова, жовта – не дуже, червона – шкідлива), а потім було створено відповідну «архітектуру вибору», яка полегшувала вибір саме здорових страв і напоїв. У результаті відбулося зниження продажу «червоної» їжі і напоїв на користь «зелених».

Гальперн, який також виступав у Сіднеї і відомий тим, що очолював біхевіористський підрозділ британського уряду, говорив саме на тему підштовхування у випадку роботи уряду. Інтерес викликає його годинний відеовиступ на цій конференції, у якому він розповідає про останні результати використання цієї методології в Британії. Практично настав новий етап накопичення такого типу досвіду: теорія лишається та сама, а практика постійно розширюється.

Зараз в Британії Гальперн обіймає дивну у нашому розумінні посаду – він став національним радником «з того, що працює» – What Works National Advisor. Його завдання – представляти держслужбовцям інформацію про ті методи, які реально працюють і не вимагають додаткового фінансування.

“ *Майбутнє середовище національної безпеки військові вбачають як таке, що має багато вимірів із серйозною базою у людській динаміці. Серед вимірів вони констатують наступне: політичний, воєнний, економічний, соціальний, інформаційний та інфраструктурний.*

Слід також звернути увагу на ще одну презентацію на цій червневій конференції 2014 року у Сіднеї, а саме виступ гарвардського професора Лейбсона, у якому йдеться, між іншим, про невідповідність нашого вибору сьогодні і за тиждень. Через тиждень усі обирали фрукти як здоровий тип харчування, а сьогодні обирають все одно шоколад.

Нині всі уряди (наприклад Британії, Франції, США), потрапивши в епоху скорочення бюджету, активно почали пошуки і використання принципово іншого інструментарію, в рамках якого на перше місце виходить конструювання вибору таким чином, щоб людина обирала «правильні» ситуації. Усі потрапили у серйозний фінансовий «шторм», але, як виявилось, він став кращим контекстом для просування інтелектуальних технологій.

Для наших суджень цікавою є також ідея «технологій, що замикають». Тобто можна підштовхувати до правильного рішення, а можна до правильного для одних і неправильного для інших. Ось що пише, наприклад, Олейников: «В основі цієї моделі суспільства та економіки лежать так звані технології, що замикають, котрі ставлять усю систему державного управління економікою, включаючи і корпоративне управління, в таку форму залежності, при якій управлінці усіх ланок економічного і господарського управління в Росії опиняються у стані «в'язнів» Заходу, що робить нам «щеплення» західній демократії».

Моделі поведінки не лише можуть, але й активно транслюються в суспільство, причому досить успішно. Ми писали про це в плані трансляції таких «правильних» моделей за допомогою «кіно і телесеріалів». Ця система працює, породжуючи правильну поведінку.

Біхевіористська економіка теж пройшла свій шлях від певного вигнання до нинішнього розквіту, коли лауреатами Нобелівської премії стають вчені саме цієї галузі. На сайті Harvard Magazine можна переглянути цікавий огляд розвитку біхевіористської економіки і програму вищезгаданої сіднейської конференції, а також повідомлення про грант у 17 мільйонів, який дозволить виступити каталізатором у розробці основ людської поведінки. Пізніше було оголошено про додаткові 9 мільйонів, і все це – на дослідження «психологічних, соціальних, економічних і біологічних механізмів, що впливають на людську поведінку», а очолить усе це вищезгаданий гарвардський професор Лейбсон.

До речі, Лейбсон є співавтором оглядової статті «Нейроекономіка». Тут підкреслюється, що нейроекономіка покращить наші можливості щодо передбачення поведінки. Вона може допомогти у створенні інтервенцій, що змінюють поведінку. Такого роду економічні дослідження ведуться сьогодні всюди, наприклад у Лабораторії вибору в Норвезькій школі економіки. Все це різноманітне вивчення прийняття рішень: як у випадку бізнесу, так і політики.

Не лишаються осторонь і військові. Британські військові метою інформаційних операцій вбачають виключно зміну поведінки. З академічного боку їх підтримує Інститут біхевіористської динаміки. Там займаються не лише військовими, а й цілком мирними справами. Наприклад, на-

Нині біхевіористські методи охопили всі базові сфери. Це бізнес і економіка, що цілком зрозуміло. Однак це і політичні технології, і військові. А за назвами деяких робіт навіть неможливо зрозуміти, до якої галузі вони належать.

вчають мистецтву і науці впливу бізнес-лідерів. Тетем, який активно працює в цій сфері, серед різних видів комунікації виділяє і біхевіористську. До цього він аналізує комунікацію стосунків, вважаючи її недостатньо ефективною. Він розглядає цю ефективність на прикладі плакатів проти вирощування маку в Афганістані. І запроваджує термін біхевіористської комунікації, оскільки ні комунікація відносин, ні інформаційна комунікація не ведуть безпосередньо до зміни поведінки.

Тетем згадує, що коли він очолював підрозділ психологічної війни в Афганістані, то з подивом виявив: там не було жодного психолога. Серед вирішуваних завдань були такі: як зробити так, щоб населення не підтримувало «Талібан», не вирощувало мак. І в Іраку, і в Афганістані він зіткнувся з тим, що населення поводиться ірраціонально. Проте це лише з точки зору військових, зі своєї ж точки зору, вони поводитися цілком раціонально. Серед найбільш цікавих моментів в операціях впли-

ву він називає такий компонент як аналіз цільової аудиторії. Він детально розглядає цей аналіз в іншій своїй роботі, називаючи його початком і кінцем будь-якої операції впливу. Він наводить низку прикладів, коли кампанії намагаються будувати на помилкових уявленнях про аудиторію. Ось три таких приклади:

- **«Талібан» виступає** проти шкіл. Однак знищення шкіл швидше пов'язане з війною між різними угрупованнями, ніж з релігійною опозицією. З цієї причини не можна будувати кампанію, акцентуючи увагу на релігійних причинах;
- **у Саудівській Аравії** іслам без сумніву впливає на молодіжну чоловічу поведінку, однак для молоді він не може виступати біхевіористським тригером, оскільки для них важливішими є такі фактори як приватність від батьків, футбол або націоналізм, тому кампанія, яка базуватиметься на футбольній команді «Манчестер Юнайтед», буде більш ефективною, ніж релігійна;

• **в Афганістані** плем'я вважається важливою складовою світу, однак насправді важливішими є територіальні розбіжності, ніхто не ходить на чужу територію, тому кампанія має базуватися швидше не на племінній культурі, а на географії і приналежності землі.

Human Dynamics стала новою наукою для американців. Американські військові визначають людську динаміку як взаємодію особистих, міжособистісних, культурних чинників, що впливають на людську поведінку. Тобто саме соціальний вплив на поведінку під прикладним кутом зору, цікавить військових. І оскільки вони не бачать

канські військові не звикли шукати колективних рішень, щоб займатися людськими помилками. Проте ця війна показала, що такий підхід буде основним». Він підкреслює, що військові звикли вирішувати проблеми за допомогою технологій, а зараз це потрібно робити за допомогою інтелекту.

Ці ж ідеї генерал-майор Скейлс розвивав у своєму виступі в конгресі, де говорив про культуроцентричну війну і когнітивну трансформацію. Він підкреслював настання ери культуроцентричних війн.

Американці довго йшли до цього розуміння. Спочатку вони запровадили поняття людського простору бою поряд з

Все це вимагало залучення до відповідних команд антропологів, що викликало різке неприйняття академічної громади. Антропологи одноставно почали виступати проти мілітаризації своєї науки. Це не вплинуло на зміну вектора, оскільки військові антропологи, зі свого боку, заговорили про те, що їм набридло описувати ситуації, вони хочуть їх створювати.

Нині біхевіористські методи охопили всі базові сфери. Це бізнес і економіка, що цілком зрозуміло. Однак це і політичні технології, і військові. А за назвами деяких робіт навіть неможливо зрозуміти, до

загальноприйнятого визначення культури, то окреслюють її наступним чином: це набір конкретних норм, уявлень і звичок, що визначають те, як поводяться індивіди, групи і суспільства. Все це витікає з констатації того, що населення відіграє таку ж істотну роль у воєнному конфлікті, як і збройні сили.

Майбутнє середовище національної безпеки військові вбачають як таке, що має багато вимірів із серйозною базою у людській динаміці. Серед вимірів вони констатують наступне: політичний, воєнний, економічний, соціальний, інформаційний та інфраструктурний. Облік людської динаміки стане обов'язковим елементом процесу воєнного планування.

Увага до цих незвичних для військових явищ виникає за результатами останніх війн. Так, війна в Афганістані показала, що у випадку нетрадиційного типу протистояння важливіше знати культуру, мотивацію, цілі, аніж добиватися трансформації технологій. Скейлс у своїй статті «Культуроцентрична війна» пише: «Технологічні прорахунки легше виявити і виправити. Людські помилки не такі. Людський компонент у війні є не системою, побудованою за емпіричними законами, але набором, очевидно, незалежних думок і дій, які об'єднуються, щоб впливати на події на полі бою. Амери-

Перед нами результат появи інструментарію, що постійно ускладнюється. Інтелектуальний розвиток реагує на динаміку змін світу: складний світ потребує більш складного інструментарію.

фізичним. Воно отримало назву Human terrain system, яка вперше з'явилась у статті 2005 року. Генерал Петреус висловив думку військових наступним чином: «Якщо вас не влаштовує фізичний простір та його вплив на ваші операції, ви не виграєте. Якщо ви не розумієте людського простору при проведенні контрповстанської операції, націленої на населення, ви також не виграєте».

якої галузі вони належать, наприклад, назва «До теорії біхевіористських операцій» цілком підходить усім. Імовірно, усім, що знову свідчить про максимально широке розповсюдження біхевіористського інструментарію.

І, звичайно, найбільш серйозні наслідки очікуються у сфері ведення воєнних дій. Овчинський і Ларіна підкреслюють: «Арсенал поведінкових війн як принципово нового виду інформаційної війни ґрунтується на технологіях маніпуляції алгоритмами поведінки, звичками, стереотипами діяльності, закладеними в нас соціумом у найширшому розумінні цього слова. Грубо кажучи, інструментарій поведінкових війн полягає у тому, щоб відділити звичку від сформованого виду діяльності, від ситуації, що її створила, і використати поведінкові патерни для досягнення інших цілей. Поведінкова зброя – це зброя завтрашнього дня».

По суті, перед нами результат появи інструментарію, що постійно ускладнюється. Інтелектуальний розвиток реагує на динаміку змін світу: складний світ потребує більш складного інструментарію, оскільки старий інструментарій вже не в стані його адекватно описувати. **К**

ГЕОРГІЙ ПОЧЕПЦОВ

ПРИРУЧИТИ «СЕПАРАТИСТА»

Однією рукою вона завдає невиліковних травм, прирікає на довічні страждання, чи просто вбиває, а другою – підносить дивовижні подарунки долі, найвірніших друзів, пізнання істини і самого себе. Чи виправдовують себе ризики війни та як адаптуватися до мирного життя, маючи за плечима тягар бойових дій? Відповіді на ці запитання ми знаходимо у розмовах з прикордонниками, які повернулися із зони збройного конфлікту на Сході України.

Його історія проста як кут будинку – звичайний хлопець із Прикарпаття свого часу вирішив стати військовим, можливо, навіть не сподіваючись на те, що колись йому насправді доведеться воювати. Тим більше спеціальність він обрав дово-

Йшли на Успенку, йшли довго, «головастику» (бортовий УАЗ) тільки те й робили, що закипали, із настанням темряви доводилося кілька разів змінювати напрямку руху колони, зупинятися, займати оборону. Після Успенки наші шляхи розійшлися...

Щеня німецької вівчарки, якого бійці жартома нарекли Сепаратистом, підібрали вояки 72-ї бригади ЗСУ, які передислокувались з-під Донецька у Луганську область. Пес увесь час був із ними – його годували, він катався на БМП, до пострілів уже звик – не лякався, часом міг заснути на броні, коли ж машина заводилася – він лишень неквапливо підводив голову, аби озирнутися довкола. А от серйозні ворожі обстріли чотирилапий відчував і завчасу ховався.

Одного дня Сєпа прихворів, а хлопцям із 72-ї треба було йти далі. Тоді капітан Бровко вирішив залишити собаку собі. Цуценя на диво спокійно прийняло зміну господаря і вже наступного дня хвостиком бігало за прикордонником. А за кілька днів бойові товариші розуміли одне одного з півслова, з одного погляду. Пес супроводжував, охороняв і навіть трохи бешкетував, розважаючи вояків у хвилини затишшя. Натомість отримував нехитрі ласощі із сухпаю, найбільше йому подобалася консервована кількка в томатному соусі.

Останній «град» мало не залишив прикордонника без його вірного супутника. Після обстрілу Сепаратист кудись зник. Довго шукали, не могли знайти. Виявляється малога дістали два осколки, пошкодивши вухо й ніс. На щастя, Сєпу вдалося врятувати – витягли осколки, обробили рани, перев'язали. «Зажило все «як на собаці». Чому як? – Бо він для мене та й для всіх нас – більше, ніж просто пес», – говорить Сергій.

Шкода, що скромний побут молоді прикордонної родини не дозволив залишити собаку у квартирі, і Сєпа поїхав до Сергієвих батьків. Та боєць переконаний, що любити тварину – не означає замкнути її в чотирьох стінах біля себе. «У батька – приватний будинок, дворище, там йому буде, де розміяти лапи, – впевнений капітан Бровко, – тим паче я облаштував йому там пристойний вольєр. Сподіваюсь, йому буде цілком комфортно, і він швидко забуде жажіття нашої війни. Та й мені допоможе трішки відпочити від спогадів. А далі побачимо, можливо, покажемо фахівцям з дресури, бо схоже, що пес дуже здібний. Головне, щоб війна якнайшвидше закінчилася...». **К**

ДМИТРО СЛИВНИЙ

лі творчу – військова журналістика, а п'ять років навчання були більше схожими на школу будівельників, адже Львівський військовий інститут саме став на шлях реформування в Академію Сухопутних військ, і курсанти активно долучалися до процесу оновлення обличчя вишу.

Спеціальність довелося «шліфувати» вже на службі у прикордонному відомстві, до якого лейтенант Сергій Бровко прийшов після випуску з інституту. Робота прес-секретаря прикордонного загону навчила молодого офіцера бути фотокореспондентом, відеооператором, PR-менеджером і навіть трішки дизайнером та відеоінженером.

Яким же був мій подив, коли я зустрів його одягнутого у бронезилет і каску зі станковим гранатометом у руках. Ще рік тому, побачивши таку картину, я б розсміявся, та того літнього ранку нам було не до жартів. Пункт призначення на східному кордоні, до якого ми мали виходити по обіді, цієї ночі ворог накрив щільним мінометним вогнем, тож готуватися треба було до найгіршого.

До Львова Сергій повернувся 21 вересня у складі групи військовослужбовців Чернівецького прикордонного загону, які успішно виконали своє завдання на східному рубежі.

На їхньому рахунку – більше 40 офіційно зафіксованих бойових зіткнень з противником, постійні ворожі обстріли з мінометів, гармат, «Градів», успішна взаємодія з 72-ю бригадою ЗСУ, звільнення від сепаратистів захопленої ними жіночої колонії №68 у Червонопартизанську Луганської області. Та найголовніше, що всі вони виконали головне завдання своїх рідних і близьких – повернулись живими, ба навіть більше – прихопили із собою одного «Сепаратиста».

Неймовірно, але факт – незважаючи на велику щільність обстрілів та значну кількість бойових зіткнень зі 163 осіб бойового прикордонного підрозділу лише троє «зелених кашкетів» дістали поранення. Мабуть, згадує Сергій, навика виживання та протидії розвивалися швидше, ніж нарощувалася вогнева міць ворога. А ще нам допомагав Сєпа.

ОЛЕКСИЙ МОЧАНОВ: «БЫТЬ ДОБРУ. НЕ СОМНЕВАЮСЬ – БЫТЬ!»

Во время нашей беседы его телефоны не замолкали ни на минуту. Кто с передовой звонил – объяснял обстановку, кто делился информацией о расположении российской техники, кто просил о помощи или просто спрашивал совета. И это неудивительно. Ведь с начала прошлого года этот человек из известного украинского автогонщика, телеведущего и журналиста превратился еще и в одного из наиболее эффективных волонтеров страны. Он не мог остаться в стороне и просто наблюдать. Этот мужчина всегда говорит то, что думает, его позиция честная и откровенная. Бойцы в АТО всегда ждут его. Для них это и очередная помощь, и недолгий отдых в душевной атмосфере песен. Специально для читателей журнала «Кордон» Алексей Мочанов – о волонтерской жизни, украинском народе и любимой пограничной фуражке.

– В армии Вы служили в пограничных войсках. Это был личный выбор или так сложились обстоятельства?

– Я, вообще, хотел в десантные войска попасть, но опоздал. Когда пришел, будучи готовым совершить три прыжка, что служило обязательным условием, набор уже закончился, и меня направили на водительские курсы. Права я получил в ДОСААФе после шести месяцев обучения. ПВ КГБ СССР считались элитой, там не занимались дурным переключением строительного мусора с места на место. Я успешно прошел проверку и, когда приехала машина на ДВРЗ забирать парней, я уже четко знал куда еду – во Львовский пограничный отряд. Мне, конечно, больше хотелось попасть в среднюю Азию или на стык афганской, иранской и нашей границы, но кто-то там, кто-то здесь. Очень ценю время, которое прошло на службе, оно мне позволило быстро повзрослеть.

Я раньше очень часто летал. Всегда заранее приезжал в аэропорт «Борисполь», чтобы быстрее пройти паспортный контроль. Тогда появлялись свободные минутки, и мы с ребятами могли спокойно поговорить, выкурить по сигаретке, вспомнить былую службу, пошутить. И по сегодняшний день с пограничниками нам всегда есть о чем пообщаться.

– Зеленая фуражка, с которой Вы ездите на передовую к бойцам, еще со времен службы сохранилась?

– Как-то в армии, лейтенант один захотел по делам в город выехать и меня взял с собой в качестве водителя. Вот тогда я и купил себе акkuratную шитую фуражку. И считался одним из немногих наглицев на

Я столько за эти месяцы про себя наслушался. Например, что я вожу оружие и угнанные машины, на которых грабят банки...

весь Советский Союз, который за полгода до дембеля это сделал. Все себе татуировки били, сгибали пряжки, а мне хотелось ходить в красивой фуражке, шитой по форме моей головы. Конечно, когда начальник это заметил, мне пришлось переделывать мягкий козырек на стандартный, пластиковый. К сожалению, этот мой армейский «фурик» пропал в том же погранотряде.

Уже после армии, разумеется, у меня была возможность заехать в ателье и пошить себе такую, как я всегда хотел. Что и было сделано. Теперь я со своей пограничной фуражкой не расстаюсь и беру в каждую поездку в АТО.

– Она уже стала оберегом?

– Наверное, да. Плюс я на машине, когда-то давно еще, разместил зеленые кресты, тоже оберег, своего рода. Вы спросите, почему не красные? Потому что я мало занимаюсь медициной, нельзя быть, например, Пореченковым, и носить кепку с надписью – пресса. При лишних вопросах, я смело отвечаю, что это ветеринарный бус.

Как-то Михаил Карнаух, начальник центрального госпиталя погранслужбы, позвонил и попросил приехать с бусом забрать раненных ребят в Жулянах. Так вот, он тогда понял для чего, вернее для кого служит моя машина – раненных людей я на ней перевожу.

– Расскажите, пожалуйста, как начиналась Ваша волонтерская жизнь? Стартовали один или с единомышленниками?

– Нет, никакой команды. Есть просто мои друзья, которым я, так или иначе, помогаю. Когда начались события в Крыму, мы пополняли ребятам счета на телефонах. После, в мае, перед выборами, я не считал возможным куда-то ездить, потому что все это превратили бы в мой пиар. Поэтому на тот момент мы помогали только деньгами.

Уже после выборов я первый раз поехал в Изюм, где находились мои друзья и товарищи. Взял с собой гитару, сигарет, шоколадок, чая, сахара. Попели мы с ребятами песен в палатке, поиграли, поговорили. Для себя я понял, какие у них есть потребности.

На второй раз машину брал больше – универсальную. Туда можно было немало сложить бытовых принадлежностей и провизии. Начиная от туалетной бумаги и заканчивая чаем, кофе, сахаром, шоколадом, орехами и т.п. На третий раз уже пришлось ехать на бусе, том самом с зелеными крестами. Тогда мы начали везти мешки, из которых на блокпостах делали укрытия. Закупали их в строительных магазинах, причем безумное количество, потому что при первом же ливне они быстро расплзались.

В одной из поездок познакомился с Хоттабычем (медицинский волонтер Илья Лысенко), съездили вместе на Карачун. Там ближе познакомился с новогвардейцами и ребятами из 95-й бригады. Начали понимать, кому какая помощь нужна больше. Везли все, что только можно, вплоть до того, что 24 июня, в день рождения своего сына, я возил ребятам на Карачун стиральную машину со специальным генератором под их вольтаж. Когда Нацгвардия уходила, пацаны спросили у меня, что делать с машинкой. Я посоветовал перевезти на другое место или подарить кому-то в Славянске, как, впрочем, они и сделали. Но в фейсбуке прошла информация, что Мочанов настойчиво просил забрать стиральную машину, продать и отдать за нее деньги.

Я столько за эти месяцы про себя наслушался. Например, что я вожу оружие и угнанные машины, на которых грабят банки, что едзу в зону боевых действий ради пиара. Я всегда призывал таких личностей приехать в Донецкий аэропорт поиграться вместе, сфотографировались бы, чего уж там. В моем июньском фейсбуке я не писал о поездках, считал очень опасным рассказывать про эти все истории, потому что для своей семьи я ездил в Харьков, на корпоративы.

Был очень смешной момент, когда во время обстрелов, на Карачуне, у меня раздался телефонный звонок.

– Алексей, – бубух, – это с телеканала СТБ, – бубух, – мы бы хотели пригласить Вас в шоу «Холостяк», там будут девушки, можно будет ездить куда-то там на романтичные вечера, – бубух, – съемки, – бубух. Я говорю: «Знаете, наверное, чтобы я сейчас не начал материться, вы там себе кого-нибудь другого найдите. Спасибо за предложение, я и 25 девушек, ничего себе, красота, наверное, – бубух». – А что у вас там

А – Алексей, – бубух, – это с телеканала СТБ, – бубух, – мы бы хотели пригласить Вас в шоу «Холостяк», там будут девушки, можно будет ездить куда-то там на романтичные вечера, – бубух, – съемки, – бубух. Я говорю: «Знаете, наверное, чтобы я сейчас не начал материться, вы там себе кого-нибудь другого найдите. Спасибо за предложение, я и 25 девушек, ничего себе, красота, наверное, – бубух».

происходит? – доносится в трубку. Я ответил, что нахожусь на войне. А они: «О, прикольно, а мы думаем, что за взрывы, ну и как там, на войне, в двух словах?». Я ответил, если в двух словах – всякое бывает!

Мне не нравится, что волонтерское движение пытается жить параллельной жизнью с госструктурами. Нужно заставить работать государство, что сейчас пытаются делать Юрий Бирюков, Татьяна Рычкова, которые зашли в Министерство обороны.

– Алексей, в каких пограничных подразделениях Вы успели побывать? Чем им успели помочь?

– В начале августа мы с моим старым и добрым товарищем, к которому я очень уважительно отношусь, Олегом Слободяном, тогда еще руководителем пограничной пресс-службы, быстренько набили бус необходимой гуманитаркой и поехали к ребятам в Красную Таловку, Югановку и Беловодск.

Пообщались с ребятами в лагерях, увидели старых друзей и знакомых, разузнали обстановку и даже смогли немного попеть любимых песен под гитару. Я прекрасно помню эту поездку. Именно населенный пункт Красная Таловка обстреливался каждую ночь. В 19:40 как нырнул под землю, так где-то после 150 залпов вынырнул, а в сторону границы даже автомат нельзя было направить, приходилось только прятаться.

Был там и Жека Пикус, с которым мы познакомлись еще в Борисполе. Фотография у нас с ним осталась возле названия на-

селенного пункта Красная Таловка. Погиб он 25 августа, а в середине сентября должно было исполниться 35. После этого, как-то все поменялось. Честно говоря, я считаю, что оплакивать нет никакого смысла, нельзя переживать из-за того, что ребята ушли навсегда, необходимо радоваться тому, что они были. Ведь смерть – это мгновение, как в Жекинском случае. Свет выключили и все. Подполковник, ни грамма лишнего веса, красивый, улыбчивый, толковый. Он четко отдавал себе отчет в том, что происходит. Я считаю, что гибель на войне, в бою – это почетная смерть для того, кто осмысленно поступал в военное училище.

В Виннице мы с Олегом Слободяном пытались уличу Красноармейская, где жил Жека, переименовать в уличу Пикуса. Но местное руководство отказало нам в этом. Мы решили довести дело до конца. Сейчас вышли на председателя Верховной Рады Владимира Гройсмана. Надеюсь, через него сможем подать определенный пакет документов, чтобы переименовать уличу уже ближе к центру города. Называться она будет – пограничника Евгения Пикуса, не просто Евгения, а именно пограничника. Чтобы каждый мальчишка, который собирается пойти в военное училище, знал, что этот мужчина погиб в бою за свою Родину.

А вот к ребятам в Старобельск я попасть не смог. Дорога туда лежит через Чугуево и Сватово, а это катастрофа. Хуже покрытия в стране мне не приходилось видеть. Я бы с удовольствием поехал, но по той дороге

невозможно. Знакомые по три колеса оставляли на дороге. Есть места и ямы, где грузовик не может проехать. Но мы нашли выход, договорились с «Новой почтой» и просто отправляли ребятам посылки.

Помогали деньгами, когда пятеро пограничников подорвались на фугасе в Беловодском районе. 12 тысяч гривен стоил ремонт транспортного средства. Мы тогда выслали 20 и не просили никаких чеков, может на еще какой ремонт понадобилось.

Удалось мне в конце июля помочь пограничникам в Старобельске с экскаватором, который роет ямы под блиндажи. Их сломался, а деньги, чтобы починить, нужно было ждать две недели. При той интенсивности обстрелов, которые были, можно было бы спокойно рыть могилы пацанам. Я позвонил заместителю начальника департамента ГАИ Сергею Буднику и сообщил о том, что нужна помощь пограничникам. Он перезвонил в ГАИ Луганской области, те – в район, где и нашли два экскаватора. Во время транспортировки выделили даже милиционерскую машину для прикрытия, поскольку экскаваторщик побоялся ехать сам.

– На Ваш взгляд, есть ли на сегодняшний день улучшения во взаимодействии между силовыми структурами?

– Есть улучшения, но они не на уровне руководителей и ведомств. Ребята на месте очень быстро соображают, что нужно делать для выполнения задач и как взаимодействовать. Там нет просто пограничников, десантников, милиционеров и нацгвардейцев. Там взаимовыручка. Это наверху не могут договориться, кто важнее и главное.

– Возникает риторический вопрос времен позднего Ющенко. Разве за это мы стояли на Майдане?

– На нем был разный народ: одни приходили на концерты Вакарчука, другие – ради фото в Инстаграме, еще кто-то – покричать «ура», когда Булатова ставили министром спорта.

Самый молодой мальчишка, погибший на нем, пробыл там всего два часа. А можно было отстоять все три месяца без единой царапины, как я...

Но есть и другой аспект. Те, кто вывел народ на Майдан, думали, что нельзя обмануть такое количество людей. А оказалось, можно. Просто

большую часть восставших не устраивала система, которую построил Кравчук, укрепил Кучма, попытался расшатать Ющенко, и забетонировал Янукович. А часть людей, которые после Майдана попали во власть, не устраивало лишь то, что в этой системе нет их фамилий. Вот и все.

Мне кажется, что украинский народ проходит вот тот тяжелый, тернистый путь, когда Моисей вел евреев по пустыне. Это процесс лишения, мучений, терзаний, в результате которого происходит понимание, кто ты на самом деле. Каждая страна за свою свободу заплатила кровью. Украина платит сейчас.

– Нет ли ощущения, что Бог, возможно, наказал украинцев государственно, за которую они так борются?

– Мы не наказаны государственно, мы наказаны дураками внутри своей страны. «Демократия – это нелепое стечение обстоятельств, когда мнение двух идиотов перевешивает мнение одного умного человека». Все хлопают в ладоши и говорят: как же это правильно сказано! Но как только уточняешь, что фраза принадлежит Гитлеру, все смущенно умолкают...

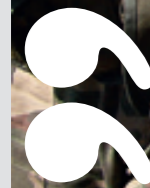
Самая большая проблема в том, что власть в основном апеллирует к низшим слоям населения, которых больше и которые избиратели. И это удобно: они избирают, и их же затем грабят. Вместо того чтобы попытаться наладить диалог с представителями небольшой и нежирной прослойки среднего бизнеса, которые дают работу, обеспечивают рабочие места, которые действительно неглупые люди. И которых не обманешь, что вилами можно вернуть Крым.

Проблемы в Украине существуют не только в сфере политики. У нас отсутствуют репутационные потери. Например, в итальянском ресторане, если съешь карпаччо и попросишь после этого латте, тебе итальянец скажет: «Эй, ты только что ел сырое мясо, выпейшь молоко – и начнется изжога. Ты выйдешь, будешь держаться за живот и всем рассказывать, что ел в моем ресторане. И ко мне больше никто не придет!».

Меня до сих пор удивляет, почему украинцы за границей, зная о большом штрафе и неминуемом наказании (например, в Германии), ведут себя как паиньки, даже когда напьются. Ведь видят, что работает. Почему же не приехать сюда и не вести себя так же.

Мне кажется, что украинский народ прокладывает путь, когда Моисей вел евреев по пустыне.

Есть хороший анекдот: Идет экскурсия по аду, стоят котлы, один закрыт крышкой. У экскурсовода спрашивают: «Почему крышка закрыта?» – «Там евреи, – отвечает, – народ такой: если один вылезет, то остальных за собой перетягует». – «А рядом котлы почему не закрыты?». – «Там – немцы. Они законопослушные, мы линии нарисовали, написали не перелезть, они и не перелезут. А этот котел с русскими. Они до такой степени пьяные, что даже не поняли, что в аду, думают, они в Челябинске. А в четвертом котле – украинцы. За ними следить не нужно. Если кто и попытается вылезти, остальные его обратно затянут». К сожалению, история показывает, что за соотечественников стыдно. Даже в аду.

– В украинском котле градус кипения в недалеком будущем ведь может достигнуть предела...

– Ситуация в Украине накаляется настолько, что до выборов можно и не дотянуть.

У нас люди не понимают, что выбирать надо не симпатичное лицо, не физически здорового человека. Черчилль был один из самых нездоровых политиков, что не помешало ему стать Черчиллем. Люди не понимают, что выбирать надо функцию, а не человека. В США главу государства обезличено называют «мистер президент», а не Рузвельт или Обама.

В нашей стране идет война. И во время нее Петр Алексеевич должен быть не просто – «мистером президентом», а – Верховным главнокомандующим!

– Как думаете, возможно ли еще, в свете последних событий, чтобы украинский народ от Львова до Луганска повернулся друг к другу лицом? Может это и остановило бы кровопролитие?

– Когда первые «мерсы» приехали во Львов они были с польскими номерами. Когда первые «мерсы» приехали в Ворошиловград (тогда он еще не был Луганском), они были с российскими номерами. Соответственно люди на Луганщине смотрели в сторону Ростова, люди на Львовщине – на Варшаву. Друг к другу в это время они стояли задницами.

И политики очень четко понимали, что нужно сделать все, чтобы эти люди не повернулись друг к другу лицом, не начали разговаривать, находить какие-то общие темы и не снесли, к чертям собачьим все, что творилось. Очень грамотно закидывали языковую проблему, кто гуцул, кто не гуцул, кто с Закарпатья, кто с Донбасса. Сейчас уже выросло целое поколение, которое воспитывалось именно на этих позициях.

Ведь, на самом деле, не так важно, на каком языке говорили твои предки, важно в какой стране и на каком языке будут говорить твои дети.

Я прекрасно понимаю, что лишь единицы из тех, кто побывал в АТО, захотят когда-нибудь вернуться в Изюм порыбачить. Эти люди «наелись» тем, что там происходит.

Очень многое будет зависеть от того, как себя поведет местный народ. Потому что, чего греха таить, большинство из тех, которых не устраивало что-либо там, выехало.

Мне кажется, что мы этот кусок, если и не потеряли, то возвращаться туда и находить общий язык будет очень сложно.

– В следующую поездку на передовую, что собираете помимо денег?

– Обыкновенный быт. Вода, хлеб, дистанционные камеры, медицина, продукты питания. Еще форма, термобелье, балаклавы. Я принципиально не занимаюсь вопросами вооружений, это заботы государства.

Футбольная команда, в которой играет 11 Зинединов Зиданов, – проиграет матч сборной Таджикистана, в которой есть вратарь, защитники, полузащитники и нападающие.

Каждый должен заниматься своим делом. Но при этом все вместе, всей страной мы должны понимать, что идет Война, и работать на нужды Фронта. Ради нашей общей Победы, мира, благополучия и реальной справедливости. И для тех, кто по эту сторону линии фронта, и по ту...

Быть добру. Не сомневаюсь – быть! К

НАТАЛИЯ УСТЬЯНЦЕВА

Кошти на підтримку воїнам АТО можна перерахувати через рахунок, відкритий у ПАТ «Банк Національний кредит». Зарахування та зняття коштів відбуваються безкоштовно.

Відправити допомогу можна кількома варіантами:

1. Мережа терміналів «Банк 24 Національний кредит» (понад 4700 ПТКС). Досить вказати номер картки: 5487 3510 2243 5604.
Кошти зараховуються миттєво і без комісії.

2. Мережа відділень «Банку Національний кредит». Доступно поповнення картки за номером рахунку – №26252052425001, Мочанов Олексій Юрійович, ІПН 2522016157.
Кошти зараховуються протягом кількох годин.

3. Безготівкове зарахування: можливо для використання в усіх системах управління рахунками (клієнт-банк). Реквізити для безготівкового поповнення: Банк отримувача: ПАТ «Банк Національний кредит» Код банку: 320702 ЄДРПОУ 20057663 Отримувач: ПАТ «Банк Національний кредит» Рахунок отримувача: 292429041 Призначення платежу: поповнення карткового рахунку №26252052425001 Мочанова Олексія Юрійовича.

P.S. Карты Privat-банка нет, и не будет. Просто чтобы не было дискуссий на эту тему. Если есть желание, настроение и возможность помочь – сделайте это пожалуйста так, как удобно мне и нам. С огромной благодарностью от бойцов с передовой. И с огромным уважением, Алексей Мочанов, 2 л.с. Быть добру. Миру – мир!

КОРДОН

КОРДОН 4x4